

8. Thematisch beleid

8.1. Duurzame productie en consumptie

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Sinds duurzame productie en consumptie (DPC) op de wereldtop voor duurzame ontwikkeling in Johannesburg (2002) naar voor werd geschoven, is het belang ervan in het milieubeleid enorm toegenomen. In een 'Plan of implementation' riep de wereldtop landen op een tienjarig beleidskader voor DPC te ontwikkelen.

DPC is één van de belangrijkste uitdagingen van de nieuwe strategie duurzame ontwikkeling (2006) van de EU. Dit vormde de aanleiding tot de lancering van het actieplan DPC (2008) van de Europese Commissie. De kern van dit plan is een nieuw, dynamisch product-beleid dat moet leiden tot energie- en milieuvriendelijkere producten, diensten en technologieën. Het omvat een mix van minimumnormen en stimulerende maatregelen, een streven naar betere integratie van bestaande instrumenten, met versterking waar nodig.

Verder kan op Europees vlak verwezen worden naar de thematische strategie voor het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen, de thematische strategie voor afvalpreventie en -recycling, het actieplan voor milieutechnologie (ETAP) en de richtlijn m.b.t. ecodesign van producten die energie verbruiken. Op Europees niveau werden de thema's waar men zich prioritair op wil richten (wonen, verkeer en voeding) evenals mogelijke maatregelen nader bepaald via het EIPRO/IMPRO-onderzoek (environmental impact/improvement of products). Voeding en het duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen staan centraal in het aanpassingsproces van het EU-gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB na 2013). Internationaal (UNEP, OESO) zouden globale sectorale akkoorden, codes van goede praktijk en energie-efficiëntie een sterke sturing kunnen hebben.

LOPEND VLAAMS BELEID

Op Vlaams niveau is er een strategie duurzame ontwikkeling (VSDO) met onder meer 'Duurzame productie en consumptie' en 'Duurzaam wonen en bouwen' als projecten. Duurzaam lokaal beleid wordt ook gestimuleerd via de Samenwerkingsovereenkomst. De transitieprojecten 'duurzaam materialenbeheer' en 'duurzaam wonen en bouwen' sturen aan op een structurele verandering.

Via 'interne milieuzorg' geeft de Vlaamse overheid richtlijnen voor haar eigen besturen om het goede voorbeeld te geven, bijvoorbeeld via groene overheidsaankopen. Daarnaast worden via de milieukoopwijzer (een aankoopgids voor milieuverantwoorde producten), producttest.be, het Eco-efficiëntiescanprogramma en ecodesign (integratie van milieuaspecten in de ontwikkelingsfase van producten) enkele instrumenten door de Vlaamse overheid ter beschikking gesteld aan verschillende doelgroepen.

Uitgebreid onderzoek van de laatste tien jaar toont aan dat het bevorderen van DPC een actieve samenwerking vereist tussen producenten, consumenten, distributie en overheid. Het consumptieknooppunt (consumption junction) geniet daarbij bijzondere aandacht. In dit kader werd het 'Maatschappelijk Forum Milieuverantwoorde Consumptie' opgericht, waarin alle betrokkenen vertegenwoordigd zijn en waarbinnen de eerste proefprojecten zijn gestart.

Een aantal instrumenten bevindt zich op het federale niveau: het Federaal Plan Producten, het ecolabel, de milieutaks, ... Optimale wisselwerking is een must voor een degelijk vormgegeven en uitgevoerd DPC-beleid.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Een milieuverantwoorde productie en consumptie wordt verder vormgegeven vertrekkende van Europese initiatieven, zoals het actieplan DPC en de thematische strategie voor het duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Het kadert binnen een bredere, beleidsdomeinoverschrijdende aanpak, gericht op een duurzame productie en consumptie, zoals ook opgenomen in de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling. Een milieuverantwoorde productie en consumptie staat ook centraal bij het tot stand brengen van een groene economie. Hierbij wordt ook de milieu-impact (winning, productie, transport) van ingevoerde producten beperkt alsook die van het gebruik van uitgevoerde producten.

Door eco-innovatie te stimuleren krijgen (Vlaamse) bedrijven de kans om gelijktijdig hun concurrentievermogen te verbeteren, hun eco-efficiëntie te verhogen en hun milieu-impact te verkleinen. Hierbij wordt gemikt op alle innovaties die streven naar een lagere milieu-impact zowel door milieutechnologische innovaties, organisatorische innovaties (bv. samenwerken voor ketenbeheer, EMAS, ISO 14001, ...), nieuwe producten of diensten als door systeeminnovaties.

Binnen de prioritaire systemen is de transitiearena 'Plan C' in Vlaanderen een belangrijke voedingsbodem om de omslag naar duurzaam materialenbeleid concreet vorm te geven. Het hertekenen van bestaande materiaalkringlopen dient uiteindelijk te resulteren in een nieuwe generatie aan materialen, producten en diensten met een minimale milieu-impact. Deze transitie veronderstelt een complexe mix van gerelateerde ontwikkelingen in milieu, economie en technologie. Plan C zet hierbinnen transitie-experimenten op om aan te tonen dat systeeminnovatie werkt in de praktijk. Ook binnen het transitieproject 'Duurzaam wonen en bouwen (DuWoBo)' worden innovatieve experimenten opgestart in samenwerking met Plan C. Beide transitiearena's worden structureel ondersteund. Daarnaast wordt ook meegewerkt aan nieuw op te starten transitieprojecten. Voor wat betreft technologische innovaties worden de vooropgestelde prioriteiten onder meer vanuit het beleidsdomein EWI, mee uitgewerkt of waar mogelijk ondersteund (☞ 12).

De Vlaamse overheid neemt zijn rol op om te komen tot een ketenbeheeraanpak (zoals 'cradle to cradle'). Hierbij wordt gestart met een aantal pilootprojecten, waarbij de overheid faciliteert. Deze werkwijze biedt ruimschoots kansen voor innovatie en economische ontwikkeling (☞ 14).

Om ecodesign, eco-innovatie op productniveau, nog meer ingang te doen vinden aan de bron, wordt het instrument verankerd in relevante onderwijspakketten. De sensibilisering van de professionele designer krijgt verder vorm via o.m. de samenwerking met Design Vlaanderen en de ontwikkeling en verspreiding van instrumenten (bv. Ecolizer, Ecodesign-award, ...).

Bedrijven worden aangespoord om efficiënter om te springen met grondstoffen, materialen en energie. Op korte termijn staat de eco-efficiëntiescan hierbij centraal. Het gebruik ervan wordt verder opgeschaald, na bijsturing van het instrument op basis van de uitgevoerde evaluatie. In samenwerking met andere overheidspartners en het bedrijfsleven wordt ook een meer intense begeleiding van de gescande bedrijven gestart, opdat deze overgaan tot investeringen ter verhoging van de eco-efficiëntie. Indien de stimulering via de eco-efficiëntiescan onvoldoende blijkt, wordt nagegaan in welke mate nieuwe of bestaande instrumenten zoals de milieuvergunning, convenanten, fiscale

instrumenten, subsidiëringkanalen, ... geheroriënteerd kunnen worden zodat ze geschikt zijn om bedrijven aan te zetten tot een meer eco-efficiënte productie. Met name een gerichte inzet van de ecologiepremie en het Groen Investeringsfonds bieden perspectief (☞ 6).

De Vlaamse overheid levert inspanningen om een meer milieuverantwoorde consumptie te bewerkstelligen. Het aanbod (en de verkoop) van deze producten en diensten moet stijgen (☞ 15). De overheid zelf is met haar aankopen verantwoordelijk voor zo'n 13% van het BNP. De Vlaamse overheid zal haar voorbeeldfunctie actief opnemen in haar aanbestedingsbeleid.

DPC staat centraal in het oppervlaktedelfstoffenbeleid met een accent op gesloten materiaalkringlopen en secundaire grondstoffen, nieuwe ontginningen die zich vooral richten op de binnenlandse markt, etc. (☞ 30 en thema Bodembescherming). Bijzondere aandacht gaat bovendien naar een duurzaam watergebruik. Dit kan worden gerealiseerd door minder water te gebruiken, door water opnieuw te gebruiken of door alternatieve waterbronnen te zoeken en aan te bieden (zie ook 'Water').

Om in de periode 2008-2016 een energiebesparing te verzekeren van 9% tegenover het gemiddelde energiegebruik van 2001-2005, zal in 2011 het tweede actieplan Energie-efficiëntie 2011-2016 worden opgemaakt. Hierin worden per sector reductiemaatregelen opgesteld om de beoogde energiebesparingsstreefwaarde te behalen.

Meer concreet zal, om het energieverbruik van woningen te verminderen, tegen eind 2014 het traject naar bijna-energie neutrale woningen definitief in de Vlaamse energieprestatieregelgeving worden vastgelegd. Tevens zal een actieplan opgesteld worden om het aandeel lage-energie woningen substantieel te verhogen. In uitvoering van het ambitieuze doel van het Energierenovatieprogramma zullen tegen 2020 alle woningen in Vlaanderen worden voorzien van een degelijke dakisolatie, ramen met hoogrendementsbeglazing en een centrale verwarmingsketel met een hoog rendement. Eind 2014 moet de doelstelling voor 50% zijn ingevuld en zal het langetermijnactieplan met de omkaderende acties voor de volledige realisatie van de doelstelling zijn uitgewerkt.

Vlaanderen steunt onderzoek naar windenergie, zonne-energie en gebruik van biomassa om de toepassing ervan te versnellen en onderbouwen. De komende jaren wordt gewerkt aan een actieplan op Vlaams niveau om het aandeel van milieuverantwoorde hernieuwbare energiebronnen te laten toenemen. Hiertoe zal een beleid worden uitgebouwd ter bevordering van groene warmte en zal een minimaal aandeel hernieuwbare energie worden opgelegd in gebouwen. Het stabiel en vooruitstrevend groenestroombeleid zal worden verdergezet, de inzet van hernieuwbare energie in de transportsector wordt gestimuleerd en de beschikbaarheid van duurzame biomassa zal worden verzekerd. Hierbij aansluitend zullen initiatieven genomen worden om de net- en meetinfrastructuur te verbeteren om de inpassing van decentrale productie-eenheden beter mogelijk te maken (☞ 23).

Voor het terugdringen van de ecologische voetafdruk moet vooral gemikt worden op voeding, huisvesting en mobiliteit, samen goed voor 65%.

Een bijdrage wordt geleverd aan de omschakeling naar meer duurzame productie en consumptieprocessen in de landbouw en het voedingssysteem. Hierbij wordt in eerste instantie ingespeeld op opportuniteiten en uitdagingen die het Europees beleid biedt

(bv. klimaatadaptatie, doelstellingen klimaat en biodiversiteit, ...). Vlaanderen werkt onder meer mee aan een duurzame hervorming van het Europees landbouwbeleid.

Er wordt een geïntegreerde aanpak voorzien met aandacht voor bodem (organische stof, verdichting, erosie, versnippering, biodiversiteit, bestrijdingsmiddelen, fosfaataanrijking, nitraatresidu's en verzuring, ...), water (nitraat, fosfaat, bestrijdingsmiddelen, ...), lucht (ammoniakverliezen, fijn stof, ...) en natuur (instandhouding van soorten en habitats, natuurwaarden, ...) en het vrijwaren of creëren van ecosysteemdiensten ten behoeve van de maatschappij (groene infrastructuur, waterbeheersing, anti-erosiemaatregelen, bestuiving, ...).

M.b.t. het voedingssysteem wordt gemikt op de toelevering, de primaire productie (landbouw), de verwerkende sector (voedingsnijverheid), de distributiesector en de consument. Er wordt meegewerkt aan een mogelijk op te starten transitieaanpak in het kader van de VSDO. De relatie met andere systemen wordt gelegd omdat de landbouwsector ook instaat voor de productie van industriële materialen (vlas, katoen, ...) en brandstoffen. Een evenwicht met de voedselproductie en een toekomstige voedselzekerheid dient te worden nagestreefd.

Centraal staat een verbeterde doorwerking van de bestaande instrumenten, initiatieven en samenwerking onder meer tussen de beleidsdomeinen LV, EWI en LNE. Hiertoe worden initiatieven genomen om voorbeeldpraktijken en (eco-)innovaties te ontwikkelen doorheen het voedingssysteem. Hierbij kunnen vernieuwende partnerschappen worden opgezet tussen overheid en federaties, landbouwers en consumenten (zie ook 'Partnerschappen').

Concreet wordt eraan gedacht om landbouwers verder te stimuleren om milieukundige randvoorwaarden, in aanvulling op deze bepaald in de regelgeving, mee te nemen bij beslissingen in de bedrijfsvoering (teeltkeuze, bodembewerking, bemesting, ...). Dit kan bv. door het toepassen van een 'code van goede landbouwpraktijken'. Aanvullend aan de randvoorwaarden moeten prioriteiten worden gesteld welke ecosysteemdiensten cruciaal zijn en hoe de landbouwsector hieraan mee invulling kan geven binnen pijler twee van het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

Andere voorbeelden van initiatieven zijn: het strategisch plan 'Biologische Landbouw', het invoeren van de principes van 'integrated pestmanagement', onderzoek naar de haalbaarheid van een CO₂-, water- en afvalneutrale voedingsnijverheid, de uitvoering van een ketenproject voedselverspilling (☞ 14), de promotie van een duurzaam consumptiepatroon door het VLAM, de bepaling van de CO₂-voetafdruk in de Vlaamse veehouderij en de voorgestelde actieplannen, projecten en initiatieven in het kader van de Staten-Generaal voor de Industrie.

Voor huisvesting en mobiliteit wordt aansluiting gezocht met de ViA-acties in het kader van het 'Groen Stedengewest'. Onder meer met betrekking op huisvesting zet de Vlaamse overheid in op het onderzoeken en operationaliseren van intelligente energienetwerken op wijkniveau (of ruimer), het sluiten van materiaalkringlopen in de bouwsector en het uitvoeren van voorbeeldprojecten rond duurzame en energiezuinige wijken. De transitieprojecten DuWoBo en Plan C staan hierbij centraal.

Voor mobiliteit wordt een meer milieuvriendelijke mobiliteit bewerkstelligd (☞ 20 en 23). In het kader daarvan voert de Vlaamse overheid ook een globale communicatiestrategie rond verkeer en milieu zodat de burger beter geïnformeerd is en gestimuleerd wordt om zijn aankoop- en rijgedrag aan te passen.

8.2. Klimaat

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De Europese Commissie stelde begin 2008 in haar energie-klimaatpakket 'Climate Action and Renewable Energy Package' voor om de reductieverplichtingen van de sectoren die onder emissiehandel vallen, niet langer te regelen op lidstaatsniveau maar om de emissies onder een gezamenlijke absolute Europese uitstootlimiet 'EU-wide cap' te plaatsen.

De andere helft van de Europese broeikasgasemissies komt toe aan de sectoren die niet onder emissiehandel vallen ('niet-ETS' sectoren) zoals de gebouwen-, transport-, landbouw- en afvalsector en de kleinere industriële installaties. Voor deze sectoren worden wel reductiedoelstellingen per lidstaat opgelegd.

Het internationale onderhandelingsproces na de klimaatop in Kopenhagen moet er toe leiden dat een voldoende ambitieus juridisch bindend akkoord verdere invulling kan geven aan het mondiale klimaatbeleid na 2012.

LOPEND VLAAMS BELEID

De realisatie van de Vlaamse Kyotodoelstelling blijft voorop staan tot 2012. In het Vlaams klimaatbeleidsplan 2006-2012 en de voortgangsrapporten worden de interne en externe maatregelen beschreven en geëvalueerd. Het voorziene budget voor de uitvoer van binnenlandse klimaatmaatregelen in de periode 2006-2012 is meer dan verdubbeld van 513 miljoen euro, voorzien in het VKP2006-2012, tot 1375 miljoen euro in VORA09.

Het Vlaams Toewijzingsplan CO₂-emissierechten 2008-2012 is in 2008 door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Dit plan bepaalt de totale hoeveelheid emissierechten die tijdens de handelsperiode 2008-2012 verdeeld zullen worden onder de Vlaamse bedrijven, die onder het systeem vallen, alsook de wijze waarop de individuele toewijzing aan elk van hen zal gebeuren.

In het kader van EU-richtlijn betreffende energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten is een Vlaams actieplan Energie-efficiëntie 2008-2010 ingediend bij de Europese Commissie. In dit plan worden per sector de maatregelen beschreven die zullen worden ingezet om de vastgelegde energiebesparingsstreefwaarde te bereiken.

In voorbereiding op de post-2012 doelstellingen werd in de periode 2006-2008 een onderzoekstraject uitgevoerd om technisch, economisch en maatschappelijk onderbouwde reductiedoelstellingen voor Vlaanderen voor 2020 vast te stellen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Vlaanderen zal haar Kyotodoelstelling realiseren zoals vooropgesteld in het Vlaamse Klimaatplan en het daarbij horende voortgangsrapport VORA08. De definitieve eindafrekening van de Kyotodoelstelling (gemiddeld -5,2% broeikasgasuitstoot in de periode 2008-2012 t.o.v. 1990) zal in 2014 bekend zijn. Aanvullend op de prioritaire interne maatregelen, zal de tijdige verwerving van de resterende Kyoto-eenheden in het begin van de komende planperiode een belangrijk aandachtspunt vormen (☞ 16). Hiervoor zullen de noodzakelijke middelen voorzien worden.

De langetermijnklimaatuitdaging vraagt om een andere benadering, gebaseerd op een visie op de transitie naar een koolstofarme samenleving, afgestemd op de Europese 'roadmap low carbon economy in 2050'. Deze visie moet het Vlaamse klimaatbeleid uittillen boven het niveau van een oplijsting van kortetermijn- en ad-hocinitiatieven.

Het legislatuuroverschrijdend langetermijnklimaatbeleid moet gedragen en uitgevoerd worden door de voltallige Vlaamse Regering.

Vlaanderen zal daarom in eerste instantie aandringen op en bijdragen tot een snelle, billijke en coherente verdeling van de Belgische 2020 niet-ETS- en hernieuwbare energiedoelstellingen, van de inkomsten uit de veilingen van Europese emissierechten en de financiering van internationale engagements. De Vlaamse overheid zal afspraken maken hoe de, volgens de interne Belgische lastenverdeling, aan haar toegekende opbrengsten uit emissierechten voor haar intern en extern klimaatbeleid aangewend kunnen worden. Ook zal met het Milieukostenmodel Vlaanderen nagegaan worden hoe de klimaatdoelen op de meest efficiënte manier bereikt kunnen worden, waarbij expliciet rekening gehouden wordt met de interacties tussen energie-, klimaat- en luchtbeleid.

Om de Vlaamse 2020-doelstellingen op een efficiënte manier te realiseren, zal de Vlaamse Regering in het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 een kader creëren waarbij doelstellingen, verantwoordelijkheden, monitoring en opvolging via duidelijke indicatoren en bijsturingsmechanismen worden vastgelegd. (¶ 3 en 17). Om effectief te zijn moet het nieuwe klimaatbeleidsplan beschikken over een breed draagvlak. Hiertoe wordt tegen 2012 een Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020 opgesteld in overleg met het brede middenveld en voortbouwend op de ervaring opgedaan in het kader van het VKP 06-12 en haar voortgangsrapporten. Er wordt gestreefd naar duidelijke, beleidsdomeinoverschrijdende afspraken om het geïntegreerde karakter en de doeltreffendheid van de maatregelen te verhogen. Energiegebruik veroorzaakt het grootste deel van de broeikasgasemissies. Het is dan ook van belang om dit verbruik terug te dringen en er daarna voor te zorgen dat de verbruikte energie zo milieuvriendelijk mogelijk is (zie 'Duurzame productie- en consumptiepatronen').

Het audit- en het benchmarkingconvenant zullen na evaluatie, in overleg met de stakeholders en tussen de Vlaamse ministers bevoegd voor leefmilieu, energie en economie, bij hun verlenging tegelijk uitgebreid worden tot een klimaatconvenant. Dit convenant zal een ruimer deel van de CO₂-uitstoot van bedrijfsactiviteiten omvatten, zoals ketenbeheer en transport, en in overeenstemming zijn met de energie- en klimaatdoelstellingen voor 2020.

De slaagkansen van het klimaatbeleid zullen verhoogd worden door verder werk te maken van een versterking van het maatschappelijk draagvlak via een brede, geïntegreerde communicatieaanpak. Op het internationale vlak zal Vlaanderen haar bijdrage in de EU-engagements in het kader van een eventueel multilateraal klimaatakkoord invullen (financiering, ambitieuzere reductiedoelstellingen, technologieoverdracht, ...).

Adaptatie wordt steeds belangrijker nu blijkt dat het klimaat nu al gewijzigd is en de volgende eeuwen nog zal veranderen voordat er een mogelijke stabilisatie komt. Er zal tegen 2012 een Vlaams adaptatieplan uitgewerkt worden. Het planningsproces zal gecoördineerd verlopen met de opmaak van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020. In het adaptatieplan zal een concrete aanpak worden voorgesteld voor de betrokken maatschappelijke sectoren met een toewijzing van verantwoordelijkheden aan de betrokken beleidsdomeinen (¶ 19).

8.3. Lucht

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De belangrijkste doelstellingen van het VN-verdrag inzake grensoverschrijdende luchtverontreiniging werden vertaald in Europese wetgeving. In 2011 wordt het Göteborg Protocol herzien waarbij wellicht nieuwe nationale emissieplafonds voor, naar verwachting, 2020 zullen worden voorgesteld.

De Richtlijn Luchtkwaliteit (2008) en de vierde Dochterrichtlijn Luchtkwaliteit (2004) leggen de lidstaten luchtkwaliteitsnormen op voor SO₂, NO₂, ozon, fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5}), zware metalen (lood, arseen, cadmium, kwik en nikkel), benzo(alfa)pyreen, CO en benzeen en een meetverplichting voor kwik. Bij overschrijding van de grenswaarden moeten saneringsplannen worden opgesteld en uitgevoerd.

De NEC-richtlijn legt nationale emissieplafonds op die gelden vanaf 2010 voor NO_x, SO₂, VOS en NH₃. Het verplicht op te stellen nationale NEC-programma bevat een beschrijving van de maatregelen die worden genomen om deze emissieplafonds te halen. In de thematische strategie Luchtverontreiniging van de Europese Commissie is een herziening van de NEC-richtlijn voorzien. Daarnaast bestaan er nog richtlijnen met installatievoorschriften (stookinstallaties, solventrichtlijn, ...) en productnormen (euronormen voertuigen, brandstof, verf, ...) die er mee voor zorgen dat de luchtkwaliteitsdoelstellingen kunnen gerealiseerd worden.

Voor verkeersemissies hebben vooral euronormen en brandstofnormen een belangrijke impact. Voor scheepvaart zijn dit de Europese emissienormen voor motoren en de brandstofnormen.

Voor de reductie van de aantasting van de ozonlaag is een voorstel voor een EU-verordening gelanceerd, die de uitfasering van de betrokken stoffen aanscherpt.

LOPEND VLAAMS BELEID

In uitvoering van de NEC-richtlijn werd in 2007 een geactualiseerd reductieprogramma door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Het programma beschrijft de maatregelen die kunnen of zullen worden doorgevoerd om de emissies zo snel mogelijk onder de plafonds te brengen en te houden. Voor de industriële bronnen werden de strengere emissienormen afgedwongen via VLAREM en de milieuvergunningen en werden milieubeleidsvereenkomsten (MBO) afgesloten met de elektriciteitssector, de chemiesector en de glasproducenten. Tegelijkertijd werd het systeem voor een tijdelijke regulerende NO_x-heffing uitgewerkt. Dit moet toelaten om, indien zou blijken dat de geselecteerde maatregelen (MBO's) niet het verwachte resultaat opleveren, alsnog een emissieheffing met terugsluizing van de inkomsten te kunnen invoeren.

Voor de huishoudelijke emissies zijn vooral de productnormering en het REG-beleid effectieve instrumenten.

Voor de reductie van de verkeersemissies ging de aandacht naar technologische maatregelen (voertuignormen) en een beleid rond milieuvriendelijke voertuigen en rijgedrag (ecoscore, subsidie roetfilters vrachtwagens en personenwagens, hervorming verkeersbelasting, ...). De Vlaamse overheid besteedt ook aandacht aan interne milieuzorg voor haar eigen vloot, rij- en verplaatsingsgedrag. Er is ook een Vlaams impulsprogramma emissiearme binnenvaart. Tot slot gaat er aandacht naar de ondersteuning van gemeenten bij de uitwerking van hun lokaal beleid.

Voor de reductie van de NH₃-emissie werd gefocust op de veeteeltsector, de voornaamste emissiebron. Emissiereducties werden gerealiseerd via maatregelen opgenomen in het Mestdecreet en in de VLAREM. In het Mestdecreet werd een verscherping van de regle-

mentering rond het emissiearm toedienen van mest opgenomen alsook het stimuleren van de mestverwerking en van het gebruik van nutriëntenarme voeders. In VLAREM werd de verplichting opgenomen tot het bouwen van emissiearme varkens- en pluimveestallen bij nieuwbouw.

Het Fijnstofplan (2005) bevat zowel generieke als zonespecifieke maatregelen om de fijnstofemissies terug te dringen. Er werden diverse actie- en saneringsplannen voor hotspotzones, waaronder havenzones, opgemaakt en uitgevoerd.

Door België werd uitstel gevraagd voor het bereiken van de Europese fijnstofnormen. 20 (van de 27) lidstaten hebben uitstel gevraagd, voor een totaal van 320 zones. Het uitstel werd reeds geweigerd voor 220 zones. De Commissie wijst er in haar overwegingen tot weigering van uitstel voor de Vlaamse zones op dat de geraamde concentratieniveaus en effecten van een aantal maatregelen niet in kaart zijn gebracht en het daarom niet duidelijk is of de grenswaarden in 2011 zullen worden gehaald. Tevens meldt de Commissie dat bepaalde maatregelen niet in beschouwing zijn genomen. Ze vermeldt hierbij expliciet “lage-emissiezones” en rekeningrijden. De Commissie stelt tot slot ook vast dat een aantal maatregelen pas na 2011 in werking zal treden.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Zowel het Göteborg Protocol als de NEC-richtlijn zullen in de planperiode een revisie ondergaan. Beiden zullen, voor 2020, mogelijk aanleiding geven tot nog scherpere emissieplafonds voor de vier al geïmplementeerde pollutanten en tot een nieuw plafond voor fijn stof (vermoedelijk $PM_{2,5}$). Naast de verdelingen van de inspanningen hiervan tussen de verschillende betrokken Belgische overheden zal een nieuw reductieplan uitgewerkt en uitgevoerd worden met de meest kosteneffectieve verdeling van de inspanningen over de verschillende sectoren. Om de langetermijndoelstellingen te kunnen realiseren, is het de betrachting om zo snel mogelijk onder het plafond te komen.

In het kader van het bestaande (en het toekomstige) NEC-programma zal, wat de stationaire bronnen betreft, veel aandacht gaan naar de opvolging van de impact en de eventuele bijsturing van de doorgevoerde maatregelen (MBO's, VLAREM- en vergunningsvoorwaarden) en de evolutie van de best beschikbare technieken.

Voor landbouw zal, naast het realiseren van de huidige (en toekomstige) NEC-doelstelling voor NH_3 , het beleid erop gericht zijn om de impact van de individuele bedrijfsontwikkeling op de NH_3 -emissie zoveel mogelijk te beperken door middel van de huisvesting in emissiearme stallen (cf. Mestdecreet). Specifieke aandacht zal ook uitgaan naar de ontwikkeling en plaatsing van emissiearme stalsystemen voor die pluimveecategorieën waarvoor dat nog niet voorhanden is. In het licht van de nieuwe emissieplafonds en de bestaande Vlaamse regelgeving zal de optie ‘uitbreiding mits bewezen mestverwerking’ uit het mestdecreet geëvalueerd worden.

Voor verkeer blijft het generieke beleid zich richten op een duurzaam mobiliteitsbeleid, milieuvriendelijke voertuigen en dito rijgedrag. Hiertoe wordt samengewerkt tussen de diverse betrokken beleidsdomeinen. Bijkomend wordt ingezet op economische instrumenten voor verkeer. Vanaf 2011 zal de Vlaamse overheid de verkeersbelastingen in eigen beheer innen waarbij werk wordt gemaakt van de vergroening van de autofiscaliteit. Tegemoetkomend aan de overwegingen van de Europese Commissie wordt er daarnaast gewerkt aan de invoering van rekeningrijden voor vrachtwagens en, in een latere fase, voor personenwagens (☞ 20).

Het lokale verkeersbeleid wordt tevens ambitieuzer aangepakt om overal in Vlaanderen de doelstellingen van de EU-richtlijn Luchtkwaliteit te bereiken. De binnenstedelijke luchtkwaliteit (NO₂ en PM) wordt beter in kaart gebracht en er worden specifieke maatregelen uitgewerkt om de lokale knelpunten rond luchtkwaliteit (en geluid) aan te pakken, zoals het instellen van emissiearme zones (☞ 21). Langs gewestwegen zullen tevens maatregelen worden genomen of uitgebreid (dynamisch verkeersmanagement, snelheidsreducties). Tot slot zullen door het mobiliteitsvriendelijk en leefbaar inrichten van woonkernen (☞ 22) tevens stappen worden gezet naar een betere lokale leefkwaliteit. Daarnaast wordt gestreefd naar een maximale integratie van leefmilieuaspecten in het nieuwe Mobiliteitsplan, waarin de voorgenomen principes uit het Regeerakkoord verder worden uitgewerkt.

Bij de onderhandelingen rond het toekomstige Europese beleid (Euronormen, CO₂-normen) worden vooruitstrevende standpunten ingenomen in functie van de te behalen kwaliteitsdoelstellingen. De huidige ad-hoccommunicatie rond maatregelen (bv. ROB, roetfilters, ecoscore) wordt herzien. De Vlaamse overheid voert een globale communicatiestrategie rond verkeer en milieu zodat de burger beter geïnformeerd is en gestimuleerd wordt om zijn aankoop- en rijgedrag aan te passen. In functie van een wat langere termijn wordt de transitie naar een meer milieuvriendelijke mobiliteit in gang gezet, met een bijzondere focus op het ontwikkelen van een masterplan Elektrisch rijden in Vlaanderen (☞ 23).

In het kader van het lopend beleid rond binnenscheepvaart is een verlenging van het Vlaamse impulsprogramma Emissiearme binnenvaart aan de orde. Voor de zeescheepvaart zijn, naast het innemen van vooruitstrevende standpunten in de internationale onderhandelingen en het overleg met de federale overheid, het stimuleren van de invoering van walstroomvoorzieningen en gedifferentieerde haventaksen door de Vlaamse zeehavens belangrijke acties.

Emissiebeperkende maatregelen voor fijn stof, PAK's, dioxines en zware metalen in de industrie zullen voornamelijk worden gerealiseerd met een gericht vergunningenbeleid, gecombineerd met innovatie en toepassing van de beste beschikbare reductietechnieken en -strategieën. Specifiek voor fijn stof is daarbij de beheersing van de industriële diffuse stofemissies van belang, die verder zullen worden geïnventariseerd en waarvoor het in voorbereiding zijnde maatregelenpakket bij alle relevante bedrijven zal worden doorgevoerd. Dit zal in een aantal gevallen ook de emissies van zware metalen, PAK's en dioxines terugdringen.

Een aandachtspunt voor de sector huishoudens is het beheersen van de luchtemissies door het toenemende gebruik van stukhout voor verwarming. Belangrijke instrumenten zijn daarbij sensibilisering en het ondersteunen van een voldoende ambitieus en kosten-effectief standpunt over productnormering op federaal en Europees niveau in het kader van de Ecodesign-richtlijn, en het economisch ontraden van het gebruik van systemen die meer verontreiniging veroorzaken.

De extra maatregelen moeten toelaten om de luchtkwaliteitsnormen voor fijn stof en NO₂ zo snel mogelijk te halen. Als Vlaanderen hier niet in slaagt, worden er bijkomende doelgerichte maatregelen genomen. Waar nodig worden de fijnstofplannen aangepast. Rond het meten en modeleren van de luchtkwaliteit gaat de aandacht naar de chemische karakterisatie en het bronnenonderzoek van fijn stof in gebieden met verhoogde concentraties en de optimalisatie van de bestaande luchtkwaliteits-, interpolatie- en

voorspellingsmodellen. In stedelijke omgevingen en landelijke gebieden wordt het fijnstofmeetnet verder uitgebreid.

De emissies van fijn stof, in het bijzonder $PM_{2,5}$, zullen nauwkeuriger in kaart gebracht worden en de (stedelijke) gebieden met overschrijding van de PM_{10} - en NO_2 -grenswaarde worden nader bepaald en omschreven. De luchtkwaliteitsmeetnetten worden aangepast of uitgebreid om te voldoen aan de nieuwe en strengere kwaliteitsvereisten van de EU-kaderrichtlijn Luchtkwaliteit. Bijkomende metingen en modelleringen worden uitgevoerd om de zones van overschrijding van een aantal zware metalen opgenomen in de vierde EU-dochterrichtlijn voldoende nauwkeurig te kunnen omschrijven en gerichte maatregelen te kunnen nemen. Onderzoek naar andere indicatoren voor blootstelling aan fijn stof, o.m. de bepaling van ultrafijne deeltjes, zal uitgevoerd worden.

De ammoniakconcentraties worden met meer aandacht opgevolgd omdat ammoniak zowel bijdraagt tot de verzuring als tot de vorming van fijn stof.

Het milieukostenmodel wordt verder verfijnd en een integratie met het luik 'broeikasgassen' is voorzien.

Voor ozonafbrekende stoffen wordt het huidige beleid verdergezet. Het betreft onder meer het uitvoeren van gerichte inspectiecampagnes naar het gebruik van ozonafbrekende stoffen in de nog toegelaten toepassingen en de certificering van koeltechnische bedrijven en hun koeltechnisch personeel.

8.4. Water en waterbodems

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De bescherming van het aquatisch milieu staat al sinds de jaren '70 op de internationale agenda en op de agenda van de Europese Unie. Aanvankelijk waren de Europese richtlijnen gericht op het beheer van specifieke vervuilingbronnen (stedelijk afvalwater, mest, grote bedrijven) en op de bescherming van specifieke gebruiksfuncties (zwemwater, viswater, drinkwater, schelpdieren).

Sinds 2000 heeft het Europese waterbeleid met de kaderrichtlijn Water (KRW) gekozen voor een meer integrale aanpak. De KRW biedt een kader voor de bescherming van het oppervlaktewater en grondwater. De richtlijn vraagt om het waterbeleid op het niveau van de stroomgebieden en in overleg met alle betrokkenen aan te pakken en om stroomgebiedbeheerplannen op te maken. Binnen dit kader moeten maatregelen genomen worden om de goede watertoestand te bereiken tegen eind 2015, met inachtneming van de mogelijke afwijkingen. Verder vraagt de KRW om rekening te houden met het beginsel van kostenterugwinning voor waterdiensten, gebaseerd op het principe 'de vervuiler/ gebruiker betaalt'.

De Benelux-beschikking vismigratie werd in 2009 herzien. De timing voor het wegwerken van de knelpunten werd afgestemd op de KRW.

In 2007 kwam er met de overstromingsrichtlijn bijkomend een Europees kader voor de overstromingsproblematiek. Voor gebieden met risico op wateroverlast moeten overstromingskaarten en overstromingsrisicobeheerplannen opgesteld worden. Uitgangspunten van de richtlijn zijn internationale solidariteit, een aanpak op stroomgebiedniveau en preventie.

Verder werkt de Europese Commissie aan een herziening van de drinkwaterrichtlijn, een strategie rond waterschaarste en droogte op middellange en lange termijn en een beleid voor de adaptatie aan klimaatverandering.

LOPEND VLAAMS BELEID

De KRW werd in Vlaanderen omgezet via het decreet Integraal Waterbeleid (DIW). Dit decreet en de uitvoering ervan vormen de basis van het Vlaamse waterbeleid. De centrale elementen zijn samenwerking en coördinatie via de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) en de bekken- en deelbekkenstructuren, de planning van het waterbeleid in stroomgebied- en (deel)bekkenbeheerplannen en een meer integrale aanpak op het terrein met instrumenten zoals de watertoets.

In uitvoering van de KRW en het DIW heeft de Vlaamse Regering de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas en het bijhorende maatregelenprogramma vastgesteld op 8 oktober 2010. De looptijd van deze plannen komt nagenoeg overeen met de regeerperiode. Uit de stroomgebiedbeheerplannen blijkt dat 7 van de 202 Vlaamse oppervlaktewaterlichamen en 7 van de 42 grondwaterlichamen de goede toestand tegen eind 2015 zullen halen. Voor de andere waterlichamen (zowel oppervlaktewater als grondwater) werd termijnverlenging ingeroepen. De goede toestand kan daar ten vroegste in 2021 bereikt worden. Redenen hiervoor zijn de aanhoudende druk van eutrofiërende stoffen, de historische verontreiniging in de waterbodem, de veelal beperkte ruimte voor waterlopen, de aantasting van hun natuurlijke structuurkwaliteit en de impact van het waterkwantiteitsbeheer. Grondwatersystemen hebben van nature trage hersteleigenschappen.

Om tegen 2020 in de meeste Vlaamse waterlopen wel een goede toestand te kunnen bereiken, zoals het Pact 2020 bepaalt, zullen bijkomende maatregelen geformuleerd moeten worden in de volgende generatie bekken- en stroomgebiedbeheerplannen.

Verder wordt de laatste hand gelegd aan de (versnelde) uitvoering van de richtlijn stedelijk afvalwater. In functie van het behalen van de goede watertoestand ligt de nadruk op de optimalisatie van de bestaande saneringsinfrastructuur. In het buitengebied gebeurt dit via de realisatie van de beleidsvisie, zoals vastgelegd in de zoneringsplannen. In het centrale gebied via afkoppelingsprojecten.

In het kader van de uitvoering van de nieuwe zwemwaterrichtlijn wordt jaarlijks de lijst van de zwemwaters vastgelegd en is gestart met de opmaak van de zwemwaterprofielen. De schade door overstromingen wordt maximaal voorkomen en beperkt via brongerichte en natuurlijke oplossingen. Het concept 'vasthouden, bergen en afvoeren' vormt de hoeksteen van de aanpak. Er zijn een aantal inrichtingsprojecten langs waterlopen opgestart om bijkomende berging te creëren. Deze projecten pakken wateroverlast en watertekort in samenhang aan en hebben tegelijk aandacht voor de andere functies en voor het ecologische herstel van het gebied. Aanvullend op deze aanpak zijn hydraulische modellen en overstromingsvoorspellers uitgebouwd. Tenslotte zijn extra inspanningen geleverd voor het ruimen van onbevaarbare waterlopen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Om tot een goede watertoestand te komen en de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten, worden de aanvullende maatregelen uit de Stroomgebiedbeheerplannen gebiedsgericht ingevuld in een aantal prioritaire gebieden, de zogenaamde speerpuntgebieden (☞ 24).

Vlaanderen investeert verder in de optimalisatie en renovatie van de bovengemeentelijke en gemeentelijke saneringsinfrastructuur. Voor iedere gemeente wordt een gebiedsdekkend uitvoeringsplan (GUP) opgesteld, dat voor elk project van het zoneringsplan de verantwoordelijke uitvoerder en de realisatiedatum vastlegt (met als deadlines 2015,

2021 en 2027). Dit is een prioriteit voor de Vlaamse overheid. Voor het versneld uitvoeren van de hiervoor noodzakelijke bovengemeentelijke saneringsinfrastructuur zullen onder meer de middelen van het 'Lokaal pact' aangewend worden. De inzameling van de vuilvracht van het buitengebied is een taak voor de gemeenten. Zij kunnen hiervoor ondersteuning krijgen via het subsidiebesluit. Dat besluit zal worden herzien in overleg met alle betrokkenen, waaronder zeker de gemeenten. In samenhang hiermee zal bekeken worden in welke mate de doorlooptijden van de projecten beperkt kunnen worden. Het ecologisch toezicht op het beheer van de bovengemeentelijke en gemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur wordt versterkt via de verdere uitbouw van het ecologisch indicatorenkader. In deze indicatorenkaders worden de prestaties van saneringsplichtigen afgewogen tegen vooropgestelde criteria. Onder meer het beschikken over een preventief onderhouds- en controleprogramma maakt hiervan deel uit.

De KRW en het DIW stellen dat tegen 2010 een waterprijsbeleid moet worden uitgewerkt dat gericht is op een redelijke bijdrage in de terugwinning van de kosten van de waterdiensten per doelgroep. Gelet op de omvangrijke uitgaven in de afvalwatersanering zijn een uitgeschreven visie op de financiering van het gemeentelijk rioolbeheer (zowel voor de uitbreiding, het nodige onderzoek, de renovatie, als vervangingsinvesteringen voor de optimalisatie van het stelsel) en een transparante kostentoe rekening essentieel. In 2010 werd een model uitgewerkt om de financieringsnood in kaart te brengen voor de gemeentelijke saneringsinfrastructuur en conform de GUP's. Dit model werd verspreid bij de gemeenten en via de website. Deze informatie zal geactualiseerd worden, parallel met de opmaak van de GUP's. De bewaking van de kostentoe rekening gebeurt onder meer via benchmarking en een rapporteringsinstrument. Een duidelijke scheiding van de commerciële en niet-commerciële activiteiten van de NV Aquafin is een absolute vereiste. De beheerovereenkomst met de NV Aquafin moet een controleerbare resultaatverbintenis worden.

De scheiding van het afvalwater en het hemelwater op huisniveau en de verdere correcte aansluiting van het afvalwater op de riolering zijn sleutelfactoren in de werking en bij de (her)aanleg van riolering. Hiervoor worden de gewestelijke stedenbouwkundige verordening en de code van goede praktijk voor rioleringsystemen doorgelicht en aangepast en worden verplichtingen (ook m.b.t. handhaving) voorzien in het waterverkoopreglement. Passende informatiecampagnes moeten dit ondersteunen. Ook het onderhoud van rioleringen krijgt grotere aandacht in de code.

Om verdunning door bemalingswater te verminderen, wordt vanaf 2011 een heffing gevorderd op bemalingswater, geloosd op de riolering (met vrijstelling voor kleine lozings en ééngezinswoningen). Bedoeling is om ontradend te werken zodat men het bemalingswater in eerste instantie opnieuw gaat infiltreren of lozen op een gracht.

Ook de bedrijven zullen verder inspanningen moeten leveren. Het regulerend karakter van de heffing voor de oppervlaktewaterlozers wordt versterkt om passende prikkels richting waterzuinige productiesystemen en waterzuivering in te bouwen. De invoering van een wateraudit kan daarbij, zeker in probleemgebieden, een belangrijk hulpmiddel vormen. De emissiebeperking van zware metalen en organische pollutanten wordt onder meer gerealiseerd met een gericht vergunningenbeleid. Ook het hemelwatergebruik door bedrijven blijft een aandachtspunt. Dit wordt gecombineerd met innovatie en toepassing van de beste beschikbare reductietechnieken en -strategieën.

Naast de investeringen in waterzuiveringsinfrastructuur zijn structuurherstel van de waterlopen (vismigratie, structuurherstel, natuurtechnische milieubouw, ...) en een evenwichtig waterbeheer essentieel voor de verbetering van de watertoestand. Er wordt prioriteit gegeven aan structuurmaatregelen in speciale beschermingszones en speerpuntgebieden zodat een verbetering van de ecologische kwaliteit van de waterlopen bijdraagt aan de bescherming en het herstel van de natuur in deze gebieden. Voor vismigratie worden de knelpunten op de prioritaire waterlopen eerst aangepakt. Ter bescherming van de ecologische kwaliteit (en de biodiversiteit) wordt ook werk gemaakt van de bestrijding van invasieve diersoorten, zoals bv. de brulkikker.

Het opnieuw zichtbaar maken van water in de bebouwde omgeving versterkt de belevingswaarde van water en draagt bij tot een hogere waardering voor water. Open water in de stad is ook van betekenis als ecologische verbinding tussen de stad en de omliggende gebieden. De samenwerking met de sectoren recreatie en toerisme wordt verzekerd.

Het beheer van de waterlopen wordt onderbouwd via onderhoudsplannen en scenario-berekeningen.

Een intensieve bestrijding van invasieve waterplanten moet het aantal woekerhaarden drastisch doen afnemen. Voor de belangrijkste soorten wordt een beheerregeling in uitvoering van het soortenbesluit opgemaakt die de verkoop van deze waterplanten in tuincentra zal verbieden.

Ook voor de slibproblematiek geniet een preventieve aanpak de voorkeur. Investerings in erosiebestrijding zijn nodig om dure slibuimingen te voorkomen, aangevuld met de aanleg van sedimentvangen. Daarnaast wordt een aantal historisch ernstig verontreinigde waterbodems prioritair gesaneerd.

Om wateroverlast uit de rivieren aan te pakken blijven gemodelleerde scenario's de basis voor toekomstige maatregelenprogramma's. Deze programma's zijn ook gestoeld op een onderbouwde kosten-batenanalyse. Het vastleggen van veiligheidsniveaus en de afstemming met de ruimtelijke ordening zijn hierbij cruciaal. De waarschuwings- en voorspellingssystemen voor overstromingen worden verder uitgebouwd en afgestemd met bestaande instrumenten en verantwoordelijkheden voor crisiscommunicatie en noodinterventie. Intelligente sturingssystemen die de vul- en leeglooptijdstippen van wachtbekkens regelen op basis van voorspelde neerslaghoeveelheden dienen bij te dragen tot een meer efficiënte benutting van de al genomen inspanningen.

In uitvoering van de decreten Milieuhandhaving en Milieuschade is een adequate detectie en afhandeling bij incidentele waterverontreiniging belangrijk. Zowel het uitwerken van een optimale permanentie- en interventieregeling, de uitbouw van dynamische waterkwaliteitsmodellen, als de ontwikkeling van een continu meldingssysteem via automatische meetposten kunnen hier een bijdrage leveren.

Watertekort in oppervlaktewater (vooral in de zomermaanden) dan wel grondwater vormt nu al een probleem. Om er zorg voor te dragen dat de draagkracht van het watersysteem en van de daarvan afhankelijke ecosystemen (o.a. natuurgebieden) niet overschreden wordt, gaat bijzondere aandacht naar de afstemming van de waterbehoefte en het wateraanbod. Op basis van verder onderzoek en modellering zullen de beschikbare volumes aan grondwater en oppervlaktewater ingeschat worden, mede in het licht van klimaatverandering en de adaptatie hieraan. Voor de watervoerende lagen worden herstelprogramma's opgesteld. Naast een verfijnd heffingen- en vergunningenbeleid wordt

ingezet op wateraudits, de aanmoediging van waterefficiënte productiesystemen en op sensibilisatie.

Daarnaast vormen de mogelijke gevolgen van koudewarmte-opslag een nieuwe problematiek. Dit vereist een beleidsmatige aanpak, met inbegrip van eventuele noodzakelijke wetgevende initiatieven.

Voor de drinkwatervoorziening zijn veilig en gezond drinkwater met hoge leveringszekerheid, een goede dienstverlening en een transparant prijzenbeleid de uitgangspunten. De overheid zal werk maken van de invulling van de controle- en toezichtopdrachten op de waterdistributie (drinkwatermaatschappijen en private waterwinners) en het verder uitbouwen van de reguleringsinstantie voor water bestemd voor menselijke aanwending. In de strategische visie Watervoorziening en watergebruik (2009) wordt reeds aangegeven hoe de (kwantitatieve) waterbevoorrading zal gegarandeerd worden. De Water Safety Plans zullen de kwaliteitsrisico's op een structurele manier in kaart brengen en de nodige acties formuleren. Een risicobenadering van bron tot kraan vormt het uitgangspunt (☞ 25). Het algemeen waterverkoopreglement moet een uniform kader bieden voor de belangrijkste rechten en plichten van de drinkwatermaatschappijen en hun klanten. Tot slot is het belangrijk om alle maatschappelijke groepen te blijven informeren en aan te zetten tot duurzaam en rationeel gedrag t.a.v. water: gebruik hemelwater, scheiding afvalwater, gebruik van pesticiden en wasproducten, ... Belangrijk is hierbij ook de voorbeeldfunctie van de overheid, bijvoorbeeld in het kader van het toepassen van de pesticidentoets voor openbare domeinen.

Om de effectiviteit en efficiëntie van het waterbeleid te verbeteren, worden de overlegstructuren en het planningsproces met de bijhorende procedures voor het integraal waterbeleid geëvalueerd (☞ 26). Er zal ook worden ingegaan op andere aanbevelingen uit het openbaar onderzoek rond de Stroomgebiedbeheerplannen die op zichzelf geen aanpassingen van de plannen tot gevolg hadden (cf. Overwegingsdocument SGBP). Zo is er de vraag naar een hogere betrokkenheid van het middenveld en wordt gewerkt aan o.a. een duidelijk kader voor de doorvertaling van de maatregelen uit het stroomgebiedbeheerplan in een gebiedsgerichte en concrete actie per waterlichaam en de aanduiding van de waterlichamen.

De verschillende wetgevingen voor het beheer en onderhoud van waterlopen, waaronder de wet op de onbevaarbare waterlopen, de wetgeving op polders en wateringen, het decreet Integraal Waterbeleid en het decreet Natuurbehoud, worden gescreend op onduidelijkheden/onvolkomenheden en geactualiseerd. Ook komt er een sluitende regeling voor kano- en kajakvaart op onbevaarbare waterlopen.

De overstromingsrisicobeheerplannen worden in de volgende stroomgebiedbeheerplannen geïntegreerd. De waterbeheerders zullen in de planning rekening moeten houden met de gevolgen van klimaatverandering op o.m. overstromingen en de laagwaterproblematiek. Omdat de veranderingen onzeker zijn, is het belangrijk dat de maatregelen voldoende flexibel zijn en bijgestuurd kunnen worden naargelang de waargenomen veranderingen.

De werkbaarheid en de effectiviteit van de watertoets, een sleutelinstrument in de preventieve aanpak van de wateroverlast, worden geëvalueerd en het instrument wordt verbeterd en waar mogelijk vereenvoudigd.

In samenwerking met de Vlaamse water- en onderzoeksector wordt een watersysteemkenniscentrum opgericht (☞ 27).

8.5. Afval- en materialenbeleid

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Twee Europese thematische strategieën zetten de krachtlijnen uit voor het toekomstige afval- en materialenbeleid in Europa.

De thematische strategie voor afvalpreventie en -recycling hanteert als centrale doelstelling dat de milieu-impact van grondstoffengebruik moet verminderen d.m.v. afvalpreventie, meer recyclage en nuttige toepassing. De afvalbehandelingshiërarchie blijft het uitgangspunt van het Europese afvalstoffenbeleid. Een groot deel van de principes van de strategie is omgezet in de nieuwe kaderrichtlijn Afvalstoffen die in juni 2008 werd goedgekeurd.

De thematische strategie voor duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen formuleert als algemene doelstelling dat de milieu-impact van hulpbronnengebruik in een groeiende economie moet verminderen. Om deze milieudruk te doen afnemen moeten we evolueren van een end-of-the-pipe-aanpak naar een geïntegreerde aanpak en duurzame productie- en consumptiepatronen ontwikkelen. In juli 2008 volgde het voorstel van de Europese Commissie voor een actieplan duurzame productie en consumptie.

Naast dit kader ontwikkelde Europa richtlijnen om de verwerking van een aantal afvalstoffen (verpakkingsafval, batterijen, voertuigwrakken, elektrische en elektronische apparaten, mijnbouwafval en scheepsafval) te reglementeren en recyclagedoelstellingen op te leggen. Een verordening is van kracht i.v.m. gezondheidsvoorschriften voor niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en i.v.m. de in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen.

LOPEND VLAAMS BELEID

Het afvalstoffenbeleid evolueerde de afgelopen 25 jaar van een lokaal georganiseerd en ongecoördineerd afvalverwijderingssysteem tot het huidige afvalbeheersysteem en een geprofessionaliseerde afvalsector. Er is een goed gestructureerd regelgevend kader voor preventie, hergebruik, recyclage en eindverwerking van afvalstoffen. Het is opgebouwd uit een gediversifieerde mix van instrumenten die elkaar versterken en algemeen of stroomspecifiek worden ingezet.

Het Afvalstoffendecreet vormt de wettelijke basis met als voornaamste uitvoeringsbesluit het Vlaams reglement inzake afvalvoorkoming en -beheer (VLAREA). Aanvullend is voor een aantal afvalstromen een meer gedetailleerde planning uitgetekend via sectorale uitvoeringsplannen (SUP).

Financiële instrumenten zijn een grote stimulans om de beleidsdoelstellingen te realiseren. Zo vormt de doorgevoerde wijziging en vereenvoudiging op de heffingen voor storten en verbranden een belangrijke bijsturing van het lopende beleid. In het kader van het subsidiebesluit worden duurzame initiatieven financieel ondersteund. Daarnaast kunnen lokale overheden ook intekenen op de herziene samenwerkingsovereenkomst. Voor de invulling van de aanvaardingsplicht opteerden de meeste bedrijfssectoren tot nu toe voor een milieubeleidsovereenkomst (MBO).

Om een effectief beleid te realiseren moet ook de nodige aandacht worden besteed aan een goede kwaliteitsborging. Het nieuwe handhavingsdecreet moet toelaten om met meer impact overtredingen tegen de afvalstoffenwetgeving aan te pakken.

De voorbije jaren is de klemtoon in het beleid geleidelijk verschoven van eindverwerking naar recyclage en het stimuleren van preventie. Er zijn grote inspanningen geleverd om afvalpreventie bij bedrijven te bevorderen of, ruimer, een eco-efficiënte bedrijfs-

voering te stimuleren. De overheid hanteerde hierbij preventiestimulerende programma's (Presti), informatieverlening en sensibilisering, de eco-efficiëntiescan en breidde haar ecodesignwerking gevoelig uit.

Deze instrumenten vormen een eerste opstap naar een vergaande oplossing van het afvalvraagstuk. Hierbij is het noodzakelijk om een integrale kijk op de materiaalketen te ontwikkelen ('cradle to cradle'). Vanuit de ervaringen met het huidige afvalbeleid zijn de eerste stappen al gezet in het proces van verruiming naar een duurzaam afval- en materialenbeleid.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Het gebruik van afvalstoffen als waardevolle grondstoffen voor onze economie is een speerpunt voor deze verruiming van het afvalbeleid naar een duurzaam materialenbeleid en het uitbouwen van een groene economie. Afvalstoffen moeten nog meer terug in de economische kringloop gebracht worden. Hierbij wordt een eco-efficiënte productie en een milieuverantwoorde consumptie maximaal gestimuleerd (zie thema DPC).

Een maximale vermindering van de milieu-impact kan alleen worden bekomen via een doorgedreven systeeminnovatie waarbij de integrale materiaalketen centraal staat. Dit vereist facilitering en een innovatiestimulerend kader (zie thema DPC).

Voor de verruiming naar een materialenbeleid focust het 'klassieke' afvalbeleid zich bovendien op twee krachtlijnen.

Een eerste krachtlijn is het maximaal stimuleren van recyclage van afvalstoffen. Daartoe wordt het afvalbeleidsinstrumentarium geëvalueerd. Het beleid voor huishoudelijk afval wordt bestendig conform het SUP 'Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen'. Het accent komt te liggen op het ondersteunen en stimuleren van lokale besturen met minder goede inzamelcijfers. In het bijzonder wordt ingezet op een toename van de selectieve inzameling van met huishoudelijk afval vergelijkbaar bedrijfsafval via meer optimale inzamelstructuren. Met het oog op het uitwisselen en valoriseren van materiaal- en energiestromen worden ook de mogelijkheden nagegaan van een intensieve samenwerking tussen bedrijven bv. op (nieuwe) bedrijventerreinen. Een bedrijfsoverschrijdende aanpak biedt ook mogelijkheden voor hergebruik en recyclage van het bedrijfsafval.

Verder wordt er nagegaan hoe de afzetmarkt voor gerecycleerde materialen kan verhoogd worden, waarbij de Vlaamse overheid maximaal haar voorbeeldfunctie vervult (zie ook thema MPC).

Ook de omzetting van de nieuwe kaderrichtlijn Afvalstoffen wordt als opportuniteit aangegrepen voor het verder vorm geven aan de verruiming naar materialenbeleid. Zo komt er onder meer één eenvoudig te hanteren afwegingskader voor het onderscheid tussen afvalstoffen en producten. Daarnaast worden de mogelijkheden voor de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid onderzocht (nieuwe instrumenten, afgangplicht, 100% verantwoordelijkheid, ...).

Een tweede krachtlijn is het maximaal sturen van niet te vermijden lekstromen naar de meest performante verwerkingsmethode. Meer concreet gaat het om lekstromen die overblijven na maximale toepassing van recyclage en nuttige toepassing. Voor de brandbare restfracties is verbranding met optimaal energierendement en minimale milieu-impact de na te streven verwerking.

Voor wat betreft de capaciteit van verbranding als verwerkingsmethode gaat de prioriteit naar het maximaal benutten van bestaande verbrandingscapaciteit alvorens nieuwe capaciteit te creëren. Bij de uitvoering van het SUP Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen wordt rekening gehouden met de Rondetafelgesprekken met de betrokkenen. Voor de invulling van de nodige capaciteit gelden volgende criteria: milieu-impact, maximale aanwending van energie en warmte, transportmodi voor aan- en afvoer van afvalstoffen, ligging ten opzichte van de plaats van productie van de te verwerken afvalstoffen, en het vermijden van monopolievorming. De volledige Vlaamse eindverwerkingscapaciteit wordt bekeken binnen het wijzigend Europees afvalverbrandingskader en de verruiming naar duurzaam materialenbeleid.

Het stortverbod voor brandbare afvalstoffen op categorie 1- en 2-stortplaatsen wordt strikt toegepast in functie van de beschikbare verbrandingscapaciteit, gekoppeld aan een moratorium voor bijkomende stortcapaciteit voor die stortplaatsen. De exploitatie van een beperkt aantal stortplaatsen blijft echter noodzakelijk als vangnet voor het storten van niet-brandbaar afval waarvoor geen recyclage mogelijk is, en voor calamiteiten. Het heffingenbeleid blijft in eerste instantie gericht op het verder afbouwen van het storten van brandbaar afval. Het wordt ook ingezet om energiewaardering te beperken tot die afvalstoffen die niet in aanmerking komen voor materiaalrecyclage en voor de stimulering van een gescheiden inzameling en recyclage van afvalstoffen waarvoor recyclage de beste milieuopectie is. De overheidsinkomsten t.g.v. de heffingen op het storten van afvalstoffen nemen echter af door het succes van het beleid. Onderzoek wordt voorzien naar de impact hiervan en hoe dit te ondervangen is. De heffingen worden na evaluatie gericht op een optimaal sturend karakter ervan, in relatie tot de andere beleidsinstrumenten.

Er wordt nagegaan welke bestemmingen het meest geschikt zijn voor de verschillende types biomassa(-afval). Tegen eind 2012 wordt de biomassa-inventaris omgevormd zodat hij toelaat om op basis van kosten-batenanalyse de materiaalkringloop 'biomassa inclusief hout' te optimaliseren. Aandacht gaat hierbij naar hun potentieel als energieleverancier, grondstof en/of als bodemverbeterend middel, het verbeteren of in stand houden van de bodemkwaliteit en als bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. Zo wordt er in EU-verband meegewerkt aan een set van duurzaamheidscriteria voor het gebruik van biomassa bij energieproductie. Ook wordt onderzocht hoe bijkomend potentieel gerealiseerd kan worden bv. via duurzaam berm- en landschapsbeheer binnen de Vlaamse overheid, via proefprojecten van fyto-remediatie op vervuilde gronden of oude stortplaatsen, enz. (☞ 18).

Via een optimaliseringstraject (inclusief mogelijke WKK) wordt gestreefd naar een maximaal rendement van de verschillende types thermische installaties (zowel afval als energie).

Extra aandacht gaat ten slotte naar de lokale besturen. Deze kampen soms met specifieke en complexe problemen m.b.t. afval-, materialen- en bodembeleid. Aan grotere steden en clusters van gemeenten zullen pilootprojecten worden aangeboden, bv. in het kader van materialenbeheer, selectieve afvalinzameling, het uitbouwen van de voorbeeldfunctie van de lokale overheid, saneringsprojecten binnen woonzones en oude gasfabrieken, brownfieldprojecten i.f.v. stadsvernieuwing, ondersteuning via expertenteams en 'helpdesk'-ondersteuning (☞ 13).

8.6. Bodemverontreiniging

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Op Europees niveau is een wetgevend kader in voorbereiding ter bescherming van de bodem. De Europese Commissie werkte hiervoor een thematische strategie uit met erosie, verlies aan organisch materiaal, bodemafdichting en bodemverontreiniging als voornaamste bodembedreigingen.

Een aantal Europese richtlijnen hebben impact op het beleid m.b.t. bodemverontreiniging, onder meer de richtlijn Milieuschade (met luik rond bodemschade), de kaderrichtlijn Afvalstoffen (met juridische link naar de Vlaamse regelgeving m.b.t. grondverzet) en de kaderrichtlijn Water (met verplichtingen van toepassing op grondwater dat ook onder de bepalingen van het bodemdecreet valt).

Een (ontwerp van) richtlijn m.b.t. industriële emissies biedt mogelijkheden naar preventie van bodemverontreiniging. In dit kader zouden exploitanten van een aantal risico-inrichtingen namelijk een situatierapport moeten uitvoeren. Deze zijn ook interessant bij de toetsing van latere bodemverontreiniging.

Om regionale problemen in een internationaal kader te bespreken werden eerder Europese discussiefora opgericht i.v.m. risico-evaluatie van bodemverontreiniging (Clarinet, Caracas) en bodemsanering (Common Forum on Contaminated Land, Nicole).

LOPEND VLAAMS BELEID

Het nieuwe bodemdecreet en uitvoeringsbesluit (VLAREBO) werden van kracht op 1 juni 2008. Ze bieden een juridisch kader om beter, efficiënter en meer oplossingsgericht om te gaan met bodemverontreiniging en reiken een uitgebreider instrumentarium aan.

Centraal binnen het bodemsaneringsbeleid staan de opvolging van vrijwillige en verplichte bodemsaneringen alsook het beheer van het grondeninformatieregister. De regeling m.b.t. uitgegraven bodem heeft tot doel om de verspreiding van bodemverontreiniging te beheersen en een grotere bescherming te bieden aan wie uitgegraven bodem ontvangt.

Om bodemsanering beter te integreren in bedrijfsspecifieke processen werden onderhandelingen gevoerd met verschillende partijen om de haalbaarheid en mogelijkheden na te gaan van een bedrijfsspecifieke overeenkomst.

Wanneer saneringsplichtigen in gebreke blijven of bij zgn. onschuldige bezitters, voorziet de overheid middelen voor een ambtshalve bodemsanering. Hierbij gaat de voorkeur naar projecten met een maatschappelijke meerwaarde en saneringen van risicovolle verontreinigingen.

De herontwikkeling van brownfieldprojecten wordt gestimuleerd via een eventuele versnelde uitvoering van de ambtshalve aanpak en binnen de middelen van het brownfielddecreet. Om de gemeenten actiever te betrekken in de herontwikkeling van brownfields, is financiële ondersteuning voorzien in het kader van de milieusamenwerkingsovereenkomst.

Voor complexe verontreinigingen (percelen met in elkaar overlopende bodemverontreinigingen met diverse betrokkenen) wordt een gezamenlijke aanpak gestimuleerd.

Een proactieve en projectmatige aanpak staat centraal in de aanpak van potentieel verontreinigde gronden (voornamelijk vroegere stortplaatsen of industrieterreinen) die momenteel in een woonzone liggen.

Bij het zoeken naar instrumenten voor alternatieve financiering van de bodemsanering, werd prioriteit gegeven aan het oprichten van sectorfondsen. Dit werd verankerd in het bodemdecreet.

Het Vlaamse Gewest bouwde de voorbije jaren heel wat ervaring en kennis op i.v.m. de aanpak van bodemverontreiniging. Dit vormt een belangrijke basis voor de verdere verfijning van het beleid, wetenschappelijk onderzoek, innovatie en samenwerking met andere regio's en landen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Beschikbare ruimte en kwaliteitsvol grondwater blijven schaarse en kostbare goederen in Vlaanderen. Bodemsanering wordt optimaal ingezet bij het realiseren van economische en maatschappelijke ontwikkelingen en behoeften. Anderzijds kan bodemverontreiniging een bedreiging betekenen voor gezondheid en milieu. Een actief bodemsaneringsbeleid moet deze adequaat aanpakken.

Een eerste focus ligt op het maximaal voorkomen van bodemverontreiniging of desgevallend een zo snel mogelijke aanpak ervan. Zo wordt een mogelijk negatieve impact op mens, milieu en watervoorraden en de saneringskost vermeden. Wanneer de bodem niet meer geschikt is voor de functies die hij zou moeten vervullen, maximaliseert bodemsanering terug de gebruiksmogelijkheden. Gelet op de economische realiteit moet voor de sanering van historisch verontreinigde gronden prioriteit gegeven worden aan kwetsbare gebieden, gronden met hoge risico's en op maatschappelijk belangrijke sectoren.

Bijzondere aandacht zal gaan naar zones waar het bodemgebruik extra kwetsbaar is. Zo worden programma's uitgewerkt voor woonzones en voor drinkwaterwinningen (☞ 25). Om preventie te verhogen wordt er nagegaan hoe het zogenaamde situatierapport (in het kader van het ontwerp van richtlijn 'Industriële emissies') door exploitanten van bepaalde risico-inrichtingen kan geïntegreerd worden in het bestaande systeem van oriënterende bodemonderzoeken. Accidentele verontreinigingen moeten ook sneller en goedkoper weggewerkt worden via de aanpak "schadegevallen" conform het nieuwe bodemdecreet. Via het nauw opvolgen van nieuwe verontreiniging en een handhavingsbeleid worden ernstige schade en oplopende kosten voorkomen.

De uitvoering van werken op een grond met historische verontreiniging vooraleer een bodemsanering heeft plaatsgevonden, kan de risico's verhogen, tot schade leiden bij de burens of een latere bodemsanering moeilijker (en duurder) maken. Een instrumentarium wordt ontwikkeld voor een beter beheer van verontreinigde gronden.

Een tweede focus is het maximaal afstemmen van het bodembeleid op de maatschappelijke behoeften, zoals meer ruimte, levenskwaliteit, water en voedsel. Tal van (semi-) industriële locaties worden niet meer optimaal ingezet. Geïntegreerde projecten kunnen hier een oplossing bieden, waarbij de bodemsanering maximaal afgestemd wordt op herontwikkeling, zodat deze gronden de behoefte aan ruimte helpen invullen.

Een accent ligt hierbij op het faciliteren van overdrachten van en bouwprojecten op verontreinigde gronden. Zo kan de bodemsanering gemakkelijker worden geïntegreerd in het bouwproces. Anderzijds biedt het kader ook bescherming van de verwerver. Dit zal onder meer gebeuren via de toepassing van de nieuwe instrumenten van het bodemdecreet en een maximale integratie van de ambtshalve sanering in het bouwproject. Soms worden faillissementen geblokkeerd door zwaar verontreinigde gronden. Binnen

de budgettaire mogelijkheden zal de Vlaamse overheid de terreinen aankopen, saneren in functie van herontwikkeling en terug op de markt brengen.

Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van brownfields en andere ernstig verontreinigde terreinen met potentieel. Ter uitvoering van de brownfieldconvenanten zal de Vlaamse overheid samen met de ontwikkelaars oplossingen op maat uitwerken voor de verontreinigingsproblemen. Anderzijds zal binnen de sector van ontwikkelaars gepeild worden naar behoeften aan specifieke instrumenten. Ook bij het uitwerken van cofinancieringsmogelijkheden gaat de aandacht naar brownfields. Waar opportuun en binnen de budgettaire mogelijkheden zal de Vlaamse overheid de terreinen aankopen en saneren met het oog op herontwikkeling en verkoop.

Ook wordt het faciliteren van vrijwillige bodemsaneringen verdergezet. In gevallen waar de eigenaar niet saneringsplichtig is, wordt het gebruik van deze terreinen vaak ernstig gehypothekeerd. Een inhaalbeweging voor ambtshalve sanering is hier noodzakelijk. Een optimale afstemming op het huidige en mogelijke toekomstige gebruik wordt voorzien. De overheid wenst hierbij een voorbeeldfunctie te vervullen voor de sanering van terreinen in eigen beheer. De Vlaamse overheid legt hierbij de focus op bodemonderzoek en -sanering zowel bij scholen, ziekenhuizen en rusthuizen als bij gemeentelijke gasfabrieksterreinen (☞ 28).

De kost voor bodemsanering blijft hoog. De Vlaamse overheid gaat verder op zoek naar alternatieve financiering via de inzet van instrumenten, onder meer voorzien in het nieuwe bodemdecreet (☞ 8). Dit sluit nauw aan bij de mogelijke uitwerking van een langetermijnvisie m.b.t. een efficiënte inzet van middelen en het ritme van de investeringen in het kader van bodemsanering.

Er zal een handhavingssysteem worden uitgewerkt voor nieuwe bodemverontreiniging. Bovendien wordt specifiek voor drinkwaterwinningen een strakke opvolging van het Bodemonderzoeks- en saneringstraject en een daaraan gekoppeld handhavingbeleid voorzien. Tenslotte gaat aandacht naar de uitwerking, uitvoering en plan van aanpak van verontreinigde waterbodems (zie ook thema 'water').

8.7. Bodembescherming, natuurlijke rijkdommen en ondergrond

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Het Europese bodembeschermingsbeleid stoelt momenteel op de thematische strategie Bodem, bestaande uit een mededeling van de Europese Commissie en een ontwerp van kaderrichtlijn Bodembescherming. Volgende aantastingsprocessen maken deel uit van de strategie: erosie, verlies aan organische stof, verontreiniging, afdichting, verdichting, verzilting, grondverschuivingen, verzuring, en afname aan biodiversiteit. Ook het Europese gemeenschappelijk landbouwbeleid levert een bijdrage aan de bescherming van de bodem, via de randvoorwaarden (cross-compliance) bij het markt- en inkomensbeleid en via instrumenten opgenomen in de plannen voor plattelandsontwikkeling.

Het Europese beleid betreffende delfstoffen is opgenomen onder de noemer 'natuurlijke hulpbronnen'. De Europese Commissie stelde in 2005 een nieuwe strategie met betrekking tot het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen voor. De strategie

heeft tot doel de milieueffecten, die samenhangen met het gebruik van grondstoffen, te beperken. Ze richt zich op 'meer waarde – minder effecten – betere alternatieven'. Deze strategie hangt ook nauw samen met de thematische strategie Afval. In 2006 werd de Europese richtlijn over het beheer van afval van winningsindustrieën goedgekeurd. Verder richt het Vlaamse delfstoffenbeleid zich op het Grondstoffeninitiatief (november 2008) van de Europese Commissie. In het voorjaar van 2011 is de 'EU Strategy on Raw Materials' gepubliceerd.

Met betrekking tot de valorisatie van de ondergrond als opslagcapaciteit voor CO₂ wordt verwezen naar het 'Energie- en Klimaatpakket' van de Europese Commissie, waarin 'Carbon Capture and Storage' beschouwd worden als een mogelijke schakel om de vooropgestelde vermindering van de uitstoot van broeikasgassen te realiseren.

LOPEND VLAAMS BELEID: BODEMBESCHERMING

Het Vlaamse bodembeschermingsbeleid richt zich op erosie, grondverschuivingen en de algemene bodemkwaliteit. Gemeenten worden begeleid en sinds 2002 ook financieel ondersteund voor het opstellen van gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen of voor het uitvoeren van kleinschalige erosiebestrijdingswerken (Erosiebesluit). Daarnaast kan een gemeente nu ook een subsidie ontvangen voor de begeleiding door een erosie-coördinator. Landbouwers die rechtstreeks steun ontvangen of deelnemen aan agromilieumaatregelen moeten in het kader van de randvoorwaarden verplicht erosiewerende maatregelen nemen op sterk erosiegevoelige percelen. Daarnaast worden landbouwers ook gestimuleerd tot erosiebestrijdingsmaatregelen, o.a. via het afsluiten van beheersovereenkomsten in het kader van het PDPO.

Betreffende grondverschuivingen en bodemkwaliteit ligt het accent op het inventariseren en onderzoeken van de problematiek in Vlaanderen. Doel is het uitwerken van een beleidskader m.i.v. doelstellingen en maatregelen.

Het beleid richt zich ook op verhoging van kennis en bewustwording van de problematiek van bodemkwaliteit en er wordt ingezet op het verhogen van het draagvlak voor erosiebestrijding.

LOPEND VLAAMS BELEID: NATUURLIJKE RIJKDOMMEN EN ONDERGROND

In uitvoering van het Oppervlakedelfstoffendecreet keurde de Vlaamse Regering het Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan goed. Hierin worden de langetermijndoelstellingen en een actieplan 'duurzaam ontginnen 2007-2011' opgenomen. Het proces voor de opmaak van de eerste vijfjaarlijkse cyclus van de bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen (BOD's) is intussen lopende. Vier BOD's zijn in de periode 2006-2010 definitief goedgekeurd, het plan voor de Klei van de Kempen, het plan voor de Klei van Ieper & Maldegemklei, het plan voor de Alluviale kleien & Polderklei en het plan voor de Vlaamse Leemstreek. Tevens wordt uitvoering gegeven aan de bepaling uit het VLAREOP met betrekking tot de invoering van een certificaat van herkomst van oppervlakedelfstoffen en het stellen van financiële zekerheden voor de eindafwerking van de ontgonnen zones. Via aanpassingen aan VLAREOP (2008) werd ook afstemming bereikt met de gewijzigde plan-MER-regelgeving en werd de juridische basis gelegd voor de oprichting van beoordelingscommissies die adviseren over de problematiek van landbouwnabestemmingen. In uitvoering van het Oppervlakedelfstoffenplan werd in 2010 gestart met de ontwikkeling van indicatoren rond het gebruik van oppervlakedelfstoffen en met de uitwerking van een monitoringsysteem m.i.v. een bevraging van de sector (ontginners, handelaren, verbruikers).

In uitvoering van het Grinddecreet (1993), dat een geleidelijke afbouw van de grindwinning vooropstelt, werd het Grindfonds opgericht. Middelen uit dit fonds worden aangewend voor herstructurering, sociale begeleiding en onderzoek naar alternatieve materialen voor grind. Op basis van een parlementair initiatief werd een regelgeving voor projectmatige grindwinning uitgewerkt. Het decreet houdende wijziging van het grinddecreet werd door het Vlaams Parlement goedgekeurd op 3 april 2009. Nieuwe grindwinning is alleen mogelijk na akkoord tussen de betrokken partijen en op voorwaarde dat dit een verbetering van de landschapsecologie en biodiversiteit niet in de weg staat. Bij besluit van de Vlaamse Regering werd een Projectgrindwinningscomité opgericht. Een uitvoeringsbesluit betreffende de procedure, het voorbereiden, het uitvoeren en het opvolgen van projecten in het Projectgrindwinningscomité is in voorbereiding.

Het beleid m.b.t. de ondergrond richt zich op data- en kennisvergaring en -ontsluiting van de geologische opbouw van de ondergrond (Databank Ondergrond Vlaanderen), het opvolgen van de wetenschappelijke en technologische kennis en de toepassingsmogelijkheden ervan o.a. in samenwerking met het Vlaams Kenniscentrum Ondergrond. Daarnaast wordt een Vlaams juridisch kader binnen Europese context uitgewerkt (decreet betreffende de diepe ondergrond) voor de geologische opslag van CO₂ en voor de opsporing en winning van koolwaterstoffen in de diepe ondergrond.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE: BODEMBESCHERMING

Voor erosie ligt de uitdaging voor de komende planperiode bij de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen door lokale besturen en landbouwers. De aanstelling van de erosiecoördinatoren moet ertoe leiden dat in versneld tempo werk wordt gemaakt van de uitvoering van gemeentelijke erosiebestrijdingsprojecten. De Vlaamse overheid zal initiatieven ondernemen voor kennisoverdracht tussen en opleiding van deze erosiecoördinatoren. Door een aanpassing van het nieuwe Erosiebesluit zal de administratieve procedure voor het aanvragen van subsidies voor erosiebestrijdingsmaatregelen vanaf 2011 vereenvoudigen en verkorten. Streefdoel is dat tegen 2015 de helft van de gemeenten met een (vóór 2010) goedgekeurd erosiebestrijdingsplan overgegaan zijn tot erosiebestrijdingswerken met subsidies via het Erosiebesluit. Daarnaast zullen gemeenten (met goedgekeurd erosiebestrijdingsplan) de erosieproblematiek ook onder controle houden via beheersovereenkomsten met landbouwers.

Verder worden de bestaande beheersovereenkomsten 'erosie' geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd. Tenslotte wordt bekeken of de uitvoering van bepaalde erosiebestrijdingswerken (gemeenten of voor landbouwers o.a. in het kader van de randvoorwaarden) effectiever moet worden gemaakt.

De Vlaamse overheid zal zich verder richten op het vervolledigen van het juridisch en beleidskader (o.a. via uitvoeringsbesluiten bij het decreet bodemsanering en bodembescherming). Hierbij zal aandacht worden besteed aan de problematiek van organische stof (juridische of economische instrumenten beschikbaar tegen 2015), grondverschuivingen en bodemverdichting. Ook de verhoging van kennis en bewustwording bij gemeentebesturen, particulieren en bodemgebruikers komt aan bod. De Vlaamse overheid zal zich specifiek richten tot de doelgroep landbouw, zodat in 2015 het aantal professionele bodemgebruikers, die zich bewust zijn van bodembedreigingen en bodembeschermende maatregelen, is toegenomen.

In lijn met de ontwerp-kaderrichtlijn bodembescherming, vraagt de Vlaamse overheid ook meer aandacht voor de bodemkwaliteit in de bebouwde omgeving (☞ 29), met focus op bodemafdichting en grondverschuivingen.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE: NATUURLIJKE RIJKDOMMEN EN ONDERGROND

De grote uitdaging met betrekking tot het oppervlakedelfstoffenbeleid is te komen tot een duurzame en afgewogen winning van oppervlakedelfstoffen in Vlaanderen. Naast de economische en sociale aspecten van de ontginning, mikt de Vlaamse overheid hierbij ook op een vermindering van de milieueffecten en een bevordering van het efficiënt gebruik en recyclage van delfstoffen. Het EU-Grondstoffeninitiatief vormt hierbij het beleidskader. Het Vlaamse beleid wordt geëvalueerd, waarna zo nodig de herwerkte bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Bijzondere aandacht zal ook gaan naar de realisatie van nabestemmingen van ontginningsgebieden. In geval van landbouwnabestemmingen zal dit gebeuren via de oprichting van beoordelingscommissies per bijzonder oppervlakedelfstoffenplan. Voor natuurbehoud wordt afstemming gezocht met de instandhoudingsdoelstellingen. Streefdoel blijft om tegen 2015 het beleid in de twaalf oppervlakedelfstoffenzones ontwikkeld te hebben.

In het begin van de volgende planperiode komen informatie en gegevens beschikbaar die de basis zullen vormen voor de evaluatie (2013) van het Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan m.i.v. het actieplan “duurzaam ontginnen”. Deze evaluatie resulteert in aanvullende acties en mogelijk nieuwe doelstellingen voor het actieplan (☞ 30). Binnen de volgende planperiode moet een geactualiseerd Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan goedgekeurd zijn.

Voor grindwinning zal de impact van de nieuwe regelgeving op de bevoorradingszekerheid van grove granulaten en zand, maar eveneens op leefmilieu en ruimtegebruik, de komende planperiode worden geëvalueerd.

Er wordt werk gemaakt van een beleidsmatig en juridisch kader met betrekking tot het gebruik van de ondergrond (☞ 31), alsook van de kennisopbouw en -verspreiding met betrekking tot de diepe en ondiepe ondergrond. Het gaat o.a. over de modellering van de ondergrond, onderzoek naar de geologische opslag van CO₂ en de winning van koolwaterstoffen. Voor de geologische opslag van CO₂ rekent de Vlaamse overheid er, samen met de EU, op om kennisopbouw te kunnen realiseren via door Europa gefinancierde ‘Carbon Capture and Storage’ demonstratieprojecten (CCS). Er zal ook onderzocht worden hoe CO₂-stromen in Vlaanderen kunnen verlopen en welke infrastructuur nodig is voor de afvang en transport in het kader van CCS. Met het oog op de volledige omzetting van de EU-richtlijnen over de winning van koolwaterstoffen en de geologische opslag van CO₂, zullen de uitvoeringsbesluiten bij het decreet betreffende de diepe ondergrond worden opgemaakt. Er zal worden onderzocht of het nuttig is om een aanvullend regelgevend kader te voorzien voor geothermie.

8.8. Biodiversiteit

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Op het internationale vlak draagt Vlaanderen bij tot de ontwikkeling van internationale processen en het behalen van internationale doelen zodat we de vergelijking met andere Europese regio's aankunnen. Het stoppen van verder verlies van de biodiversiteit is een prioriteit van het Europees en internationaal milieubeleid.

Cruciaal voor de biologische diversiteit binnen de EU is het in goede staat van instandhouding houden of brengen van bedreigde habitats en soorten. Het "Natura 2000"-netwerk van speciale beschermingszones (SBZ) is hiervan de belangrijkste verwezenlijking. Natura 2000 is recent uitgebreid met o.a. meer zeegebieden waardoor veel bedreigde mariene soorten beter worden beschermd. De Vogel- en de Habitatrichtlijn richten zich in de eerste plaats op de bescherming van soorten en habitats via aanwijzing van SBZ, maar bieden deze soorten ook bescherming buiten deze gebieden. De Habitatrichtlijn voorziet ook in het verzekeren van connectiviteit tussen de gebieden en een geïntegreerd en duurzaam beheer van de SBZ.

Via het Europees actieplan voor biodiversiteit engageerde de EU zich om verlies aan de biodiversiteit te stoppen tegen 2010. De tussentijdse evaluatie van het actieplan (2009) kwam tot de conclusie dat een verhoogde inzet, een versterking van integratie van biodiversiteitsoverwegingen in andere sectoren en een meer effectieve uitvoering van bestaande wetgeving en instrumenten vereist zijn. Naast het belang van biodiversiteit op zich wordt het belang van het leveren van ecosysteemdiensten, onder meer naar de landbouw, waterberging en mitigeren van klimaatverandering steeds meer erkend.

Vlaanderen dient multilaterale verdragen m.b.t. biodiversiteit te verwezenlijken waaronder de Conventie van Ramsar (1971) inzake watergebieden en watervogels, de Conventie van Bern (1979) tot behoud van wilde dieren en planten in Europa, de Conventie van Bonn (1979) inzake trekkende wilde diersoorten en onderliggende overeenkomsten en de Conventie van Rio (1992) voor Biodiversiteit.

2010 werd door de VN uitgeroepen als Internationaal Jaar van de Biodiversiteit. Dit gaat gepaard met een evaluatie van de bereikte doelen en het formuleren van een nieuwe visie en doelstelling voor biodiversiteit na 2010. Dit werd geconcretiseerd op de 10de Conferentie der Partijen van de Conventie voor Biodiversiteit in oktober 2010. De EU draagt in dit proces bij via een Mededeling van de Europese Commissie, conclusies van de Europese Raad en een vernieuwd Europees actieplan.

Verschillende multilaterale processen rond milieu en natuur bewandelen een integratiespoor en roepen op tot versterkte internationale samenwerking. Het jaar 2012 wordt een nieuw scharnierjaar, o.m. omwille van de VN-top 'Rio +20'. Ook de eerste stappen van de uitvoering van de nieuwe strategische lijnen de VN-top Biodiversiteit bieden een aanleiding voor Vlaanderen om haar visie rond internationale samenwerking bij te stellen.

LOPEND VLAAMS BELEID

Om het verlies aan de biodiversiteit te ondervangen is het van belang voldoende grote natuurgebieden te beheren, en daarbuiten een basisnatuurkwaliteit te garanderen en soorten te beschermen. Natuurverenigingen, landbouwers, bosbeheerders, private sector en burgers participeren hierin.

In uitvoering van de Europese regelgeving en het Natuurdecreet worden ecologische doelen of instandhoudingsdoelstellingen (IHD) opgemaakt voor de SBZ. De goedgekeurde gewestelijke IHD worden vertaald op gebiedsniveau. Deze doelstellingen worden opgemaakt en vastgesteld op basis van een uitgebreide wetenschappelijke onderbouwing en in overleg met alle betrokken administraties en belangengroepen via een uitvoerig communicatieproces.

Beleidsmatig streeft Vlaanderen naar de creatie en het duurzaam beheer van een robuust netwerk van natuur- en bosgebieden en de creatie van een kwaliteitsvolle natuur. Dit gebeurt, in overleg met de relevante stakeholders, via gericht aankopen, inrichten en beschermen van natuur- en bosgebieden. Prioritaire gebieden worden in kaart gebracht met het oog op de bescherming van kwetsbare habitats en soorten, het bevorderen van de robuustheid van de ecologische netwerken en het verhogen van de connectiviteit (o.a. door de uitbouw van de groen-blauwe linten en het beheer van restgronden en van bermen en oevers).

Met het Vlaams Ecologisch Netwerk en de Natuurverwevingsgebieden wordt gestreefd naar een optimale natuurbeleving en een maximale afstemming met het Europees natuurnetwerk.

Een vernieuwd groenbeleid richt zich op het versterken van groen in de stad en verstedelijkte gebieden, uitbreiding van stads(rand)bossen, en opportuniteiten voor natuurverbinding. Samen met lokale overheden worden bijkomende speelzones afgebakend en ingericht in bossen en natuurgebieden.

De acties van het nieuw soortenbesluit worden ingezet voor het herstel en de gunstige staat van instandhouding van kritische soorten en soortengroepen, in bijzonder de soorten van Europees en internationaal belang.

Samenwerkingsovereenkomsten met andere overheden (versterken van aspecten 'natuur, bos, groen') en met de private sector (privé-eigenaars, private beheerders en gebruikers, terreinbeherende verenigingen, ...) worden uitgebreid en ingezet voor de opmaak van geïntegreerde gebiedsvisies, beheerplanning en -uitvoering van natuur- en bosgebieden.

Het geëvalueerde duurzaam faunabeheer voor jacht en visserij heeft als doel de samenwerking met wildbeheerseenheden en visserijcommissies te optimaliseren. Via technische en financiële ondersteuning van boseigenaars en de boscertificeringsprojecten wordt het duurzaam bosbeheer bevorderd.

Voor de domeinen in eigendom en beheer van ANB wordt een eenvormig statuut uitgewerkt en beheervisies per ecosysteemtype opgemaakt, die de krijtlijnen uittekenen voor het beheer van deze domeinen.

Voor de Natura 2000-gebieden en de evaluatie van het beheer wordt onderbouwend wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd. Met de aanwezige expertise wordt bijgedragen in de strategische planning, opvolging en rapportering van internationale verdragen en Europese processen m.b.t. biodiversiteit.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

De instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) staan centraal in de uitvoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Een prioriteitenkader laat toe om keuzes te maken over hoe deze doelstellingen kunnen gerealiseerd worden in een bepaald gebied of voor een bepaalde soort. De invloed ervan op het Vlaamse natuurbeleid is groot; ook andere

beleidsdomeinen zullen moeten bijdragen aan de realisatie van de IHD's. Het bestaande instrumentarium voor natuur en bos wordt hiervoor geoptimaliseerd (☞ 32).

Een kwaliteitsvolle natuur wordt gerealiseerd door uitbreiding van de gebieden onder effectief natuurbeheer. Het aankopen van gronden door het Vlaamse Gewest en de terreinbeherende verenigingen ten behoeve van natuur en bos, blijft een strategisch belangrijk instrument. Ten eerste wordt het instrument aankopen prioritair ingezet voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor leefgemeenschappen en soorten. Hierbij wordt extra aandacht gegeven aan gebieden waar het realiseren van hoogwaardige ecologische doelen een grote beheertechnische expertise en een structurele garantie op continuïteit van het beheer vergt. Ten tweede wordt dit instrument prioritair ingezet voor het realiseren van toegankelijke, geïntegreerde natuur-, bos- en groengebieden in de stadsrand met een evenwichtige invulling van hoogwaardige sociaal-recreatieve, landschappelijke en ecologische functies, i.s.m. met besturen, erkende terreinbeherende verenigingen en andere organisaties.

Een systeem voor multifunctioneel natuurbeheer wordt opgezet (☞ 33).

Versterking van biodiversiteit mag zich niet beperken tot de SBZ-zones en andere belangrijke of kwetsbare natuurgebieden. Daarom wordt versterkt ingezet op biodiversiteit in de andere open ruimte-gebieden. Er wordt gefocust op de agrarische gebieden via samenwerking met de landbouwsector. Hiertoe werden een ambtelijke stuurgroep (beleidsdomeinen Leefmilieu en Natuur en Landbouw) en een klankbordgroep met het middenveld rond agrarisch natuurbeheer en agrobiodiversiteit opgericht.

Tegen 2015 wil Vlaanderen beschikken over een aangepast ondersteunend instrumentarium om de recreatie en de toegankelijkheid van de open ruimte beter te organiseren met respect voor de ecologische draagkracht en het functioneren van deze gebieden. De subsidieregeling m.b.t. de openstelling van erkende natuureservaten wordt geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd. Het onthaal binnen de eigen domeinen wordt opgevoerd en er wordt toenadering, samenwerking en afstemming gezocht met andere initiatieven in de regio's. Het aanbod, uitbouw en de uitbating van bezoekerscentra wordt verder geoptimaliseerd. Via een vernieuwd groenbeleid wordt bijgedragen tot de ontwikkeling van een groen stedengewest met specifieke aandacht voor toegankelijke multifunctionele stads(rand)bossen, kwalitatief hoogstaande groene ruimte in de stedelijke gebieden en mogelijkheden voor natuurverbindingen. In het streven naar sociaal warme steden wordt aandacht gegeven aan de beschikbaarheid van nabije natuur, bos- of groenwaarden voor elke stadsbewoner. De vergroening van de leefomgeving wordt m.b.v. proefprojecten in gang gezet. De inzet van Regionale landschappen (m.i.v. de werking rond trage wegen) wordt gericht op de versterking van de beleving van de open ruimte en vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor natuur- en landschapsbeleid. Een natuurgerichte milieukwaliteit is een basisvoorwaarde voor het behalen van een gunstige staat van instandhouding van habitats en soorten. Dit vereist een geïntegreerde aanpak van alle betrokken beleidsdomeinen en de uitvoering van de Europese integratiedoelstellingen (☞ 24). Via een geïntegreerde aanpak met het waterbeleid wordt ernaar gestreefd om zowel waterkwaliteit als -kwantiteit in beschermde gebieden te verbeteren.

Verder bouwend op het overlegmodel tussen alle betrokken partners, zal getracht worden de natuurlijkheid, de beveiliging tegen overstromingen en de bevaarbaarheid van

waterlopen te laten samensporen met de uitvoering van het Sigmaphan, het Zwinproject, het Grensmaasproject en het rivierherstelplan voor de Leie.

De nieuwe regelgeving m.b.t. het soortenbeleid levert een juridisch kader aan voor een meer effectieve soortenbescherming om de toestand van kritische soorten en soortengroepen te verbeteren. Door overleg en samenwerking, al dan niet onder vorm van een beheerregeling, kan de impact op bedreigde of beschermde soorten vermeden of gemilderd worden. Met de opmaak en de uitvoering van soortenbeschermingsplannen en het nemen van beschermingsmaatregelen, prioritair voor de 108 soorten van internationaal belang, wordt beoogd de achteruitgang van deze soorten te stoppen, de gunstige staat van instandhouding van levensvatbare populaties te verzekeren of het herstel van (de populaties van) bedreigde soorten te bevorderen. Bestaande Rode Lijsten worden geëvalueerd; op basis van wetenschappelijke criteria worden nieuwe lijsten opgesteld. Voor de opmaak van de soortenbeschermingsplannen zullen prioritaire soorten worden gekozen op basis van een aantal criteria, zoals de mate van bedreiging van de soort en het leefgebied, het voorkomen van meerdere bedreigde soorten in één gebied en kosten-batenanalyses van en draagvlak voor maatregelen.

De bestrijding en het binnen de perken houden van invasieve exoten vormt een belangrijk gegeven, zowel naar economische schade als naar impact op bestaande natuur. Tegen 2012 wordt in uitvoering van de Europese bepalingen een strategie m.b.t. invasieve soorten opgemaakt. Een waarschuwingslijst en daaraan gekoppelde acties moeten het zich vestigen van nieuwe soorten vermijden of minstens beperken. Bewustmaking en preventie zijn de hoekstenen van het te voeren beleid. Onderzoek naar potentieel schadebeheer en het voorkomen van mogelijke schade (bv. aan de land- en bosbouw) wordt verder uitgebreid. Al aanwezige invasieve soorten met een grote economische schade of schade aan de ecosystemen worden via aangepaste bestrijding aangepakt.

Op basis van de kwetsbaarheid van habitats en soorten voor klimaatverandering worden specifieke maatregelen getroffen om de instandhouding van de biodiversiteit (o.a. via ontsnippering en verhoging van de connectiviteit) en goed functionerende ecosystemendiensten te waarborgen. Acties en projecten, m.b.t. mitigatie van en adaptatie aan klimaatverandering, worden onderworpen aan een effectenbeoordeling m.b.t. natuurwaarden en ecosystemen.

Er wordt een onderzoekprogramma "nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en globale milieuveranderingen en hun gevolgen voor de biodiversiteit" uitgewerkt en opgestart met specifieke aandacht voor klimaatverandering, recreatief medegebruik, en ecosystemendiensten.

Het concept 'ecosysteemdiensten' zal voor Vlaanderen geoperationaliseerd worden (☞ 34).

Certificering van bossen wordt met verhoogde inspanningen uitgebreid door het opstellen van criteria voor geloofwaardige en performante certificeringssystemen met het oog op een toename van de oppervlakte gecertificeerd bos in Vlaanderen alsook het bevorderen van het gebruik van gecertificeerd hout.

Voor het volledige beleidsveld natuur, inclusief bos, groen, riviervisserij en jacht (bescherming, beheer, ontwikkeling, samenwerking, toezicht en handhaving) wordt een communicatieplan en -strategie uitgewerkt.

Via specifieke partnerschappen wordt de participatie met sectoren en beleidsvelden vergroot. Er worden richtlijnen, opleidingen in wetgeving en begeleiding aangeboden, en voorbeeldprojecten aangeleverd. De samenwerking met andere administraties en met de private sector wordt uitgebreid om de integratie van natuurbehoud, natuurherstel en ontwikkelingsmaatregelen in hun projectplanning te versterken. Het instrument van de passende beoordeling zal geoptimaliseerd worden met de ontwikkeling van een effectenindicator om maximale transparantie, objectiviteit en rechtszekerheid te garanderen.

In aanloop naar 2012 zal Vlaanderen een ontwerpstrategie voorbereiden in het kader van internationale samenwerking. Hierin worden lopende initiatieven ingepast (bv. het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling en het Vlaams Fonds Tropisch Bos). Andere beleidsdomeinen (bv. Buitenlands Beleid, Wetenschap en Innovatie) zullen hierbij betrokken worden. Afstemming met andere beleidsniveaus zal worden verzorgd en relevante betrokken actoren zullen aangesproken worden om insteken te leveren. Gewest- en grensoverschrijdende samenwerking en integratie wordt versterkt door mee te werken aan Europese cofinancieringsprojecten en door het inzetten van projecten rond de integratie van natuur- en recreatienetwerken.

Vlaanderen neemt deel aan biodiversiteitonderzoek van het 7e Europese kaderprogramma en de onderzoeksactiviteiten ter ondersteuning van de 2010-doelstelling (☞ 35).

Er worden instrumenten m.b.t. begeleiding en informatieverstrekking ontwikkeld om uitvoering te geven aan de bepalingen van het milieuhandhavingsdecreet.

8.9. Mest

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

De Nitraatrichtlijn (1991) heeft als doel de verontreiniging van water door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en te voorkomen. De richtlijn verplicht elke lidstaat kwetsbare wateren en kwetsbare zones af te bakenen. Binnen deze kwetsbare zones moeten actieprogramma's worden opgesteld om eutrofiëring tegen te gaan en mens en ecosysteem te beschermen tegen nitraatverontreiniging.

De kaderrichtlijn Water (2000) bepaalt dat tegen eind 2015 een 'goede oppervlaktewatertoestand' en een 'goede grondwatertoestand' moet worden bereikt in alle Europese wateren. De richtlijn legt karakteristieke doelstellingen op voor oppervlaktewater, grondwater en voor het water in beschermde gebieden. Voor de waterkwaliteitsdoelstellingen heeft de kaderrichtlijn Water een meer bindend karakter dan de Nitraatrichtlijn. De NEC-richtlijn geeft aan welke maximale emissieplafonds voor o.a. ammoniak gelden. De lidstaat dient gepaste acties te nemen om deze niet te overschrijden.

LOPEND VLAAMS BELEID

Het mestbeleid werd door MAP2bis (2000) gericht op drie pijlers: (1) aanpak aan de bron, (2) oordeelkundige bemesting en (3) mestverwerking en export. De doelstelling van dit beleid was het mestoverschot op niveau Vlaanderen wegwerken, wat ook grotendeels gerealiseerd werd. De belangrijkste bijdragen werden geleverd door de afbouw van de veestapel en het gebruik van nutriëntenarme voeders (pijler 1) en verwerking en export

van een deel van de mestproductie (pijler 2). Ondanks de afname van het mestoverschot blijft de waterkwaliteit een probleem.

De hoofddoelstelling van het mestbeleid verschuift met een aangepast mestdecreet vanaf 2007 naar het verbeteren van de waterkwaliteit, door o.a. meer aandacht voor oordeelkundig en gericht toepassen van bemesting, rekening houdend met de behoeften van de specifieke gewassen en het tijdstip waarop de gewassen nutriënten nodig hebben. Vlaanderen werd vanaf 2007 volledig kwetsbaar gebied, en onder sterk gecontroleerde voorwaarden werd een derogatie (afwijking op de strenge bemestingsnorm) geïmplementeerd. Mestproductie wordt onder controle gehouden door een systeem van verhandelbare emissierechten. Mestverwerking en export worden nog belangrijker, want uitbreiding is mogelijk mits mestverwerking. Het mestbeleid legt voortaan ook veel meer het accent op adviseren en sensibiliseren. Een ander belangrijk punt is het aanpakken van de nutriëntenverliezen in de tuinbouw. Daarnaast draagt het mestbeleid ook bij tot het realiseren van het bestaande en toekomstige NEC-plafond voor NH₃-emissie.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

Zowel in het kader van de Nitraatrichtlijn als in het kader van de NEC-richtlijn zullen de huidige instrumenten om de mestproductie en mestgebruik onder controle te houden (aanpak aan de bron, mestverwerking en export, oordeelkundige bemesting), van belang blijven. Het behalen van een goede waterkwaliteit voor stikstof en fosfor staat voorop. In het kader van de Nitraatrichtlijn werkte Vlaanderen een nieuw actieprogramma uit en een verlenging van de derogatie voor de periode 2011-14 (☞ 36).

De bemestingsnormen worden verlaagd op basis van de N-opname en P-export door de diverse gewassen.

Advies aan en sensibilisering van individuele landbouwbedrijven worden versterkt. Hiervoor wordt de digitale dienstverlening geoptimaliseerd. Handhaving blijft de sluitsteen voor een doelgericht mestbeleid. Verdere vereenvoudiging van het mestbeleid wordt nagestreefd.

Conform de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water worden de bemestingsnormen meer en meer gedifferentieerd in functie van de gewassen of gewascombinaties en de grondsoort. Als aanvulling op het generieke beleid is een meer gebiedsgerichte opvolging van bedrijven in probleemgebieden of -sectoren aangewezen (☞ 25). Een geïntegreerde monitoring van landbouwpercelen draagt bij tot het nemen van de meest geschikte begeleidende maatregelen in functie van een goede toestand van stikstof, fosfor en koolstof in de landbouwbodem.

Ten gevolge van de aangescherpte fosfaatnormering is de gecumuleerde afbouw van de fosfaatvoorraad voorzien met 4,4 miljoen kg tegen 2018. Voor fosfaat kunnen bijkomende maatregelen aangewezen zijn om afspoeling en doorslag te verminderen, naast het meer doelgericht en gebiedsgericht inzetten van bestaande maatregelen, zoals erosiebestrijding. Voor ammoniak blijft een generiek beleid de beste aanpak, gezien het gedrag van ammoniak in de lucht en zolang de achtergrondconcentratie van NH₃ hoog is. Mestverwerking en export van dierlijke mest zijn een essentiële schakel in het Vlaamse mestbeleid. Strategielijnen voor mestverwerking dienen bij te dragen tot een duurzame landbouw. Hierbij dienen de volgende pistes verder uitgebouwd te worden:

- het sturen van mestverwerkingsinitiatieven in de richting van hoogwaardige mestverwerkingsproducten (stabiele producten met aangepaste nutriënten-inhoud en een hoog organisch stofgehalte);
- het zoeken naar alternatieve oplossingen voor nevenproducten of minderwaardige producten uit mestverwerking;
- het stimuleren van mestverwerkingsinitiatieven die een bijdrage leveren aan het energie(klimaat)probleem (leveren van groene stroom uit vergisting bv.);
- het maximaliseren van de recuperatie van energie, nutriënten en water met het oog op kringsluiting;
- het gericht onder controle houden van emissies bij mestverwerking;
- een aangepast beleid vooropstellen waarbij waardevolle producten uit mestverwerking kunnen bijdragen tot de wederopbouw van het organisch koolstofgehalte van de Vlaamse landbouwgronden.

Ook een goede marketingstrategie voor Vlaamse mestverwerkingsproducten, die de meerwaarde van deze hoogwaardige landbouwgrondstoffen benadrukt, zal hierbij van belang zijn.

8.10. Lokale leefkwaliteit

INTERNATIONAAL/EUROPEES BELEID

Europa is de laatste jaren actief geworden op het vlak van geluidsbeleid. De richtlijn Omgevingslawaai bepaalt voor een groot stuk de Vlaamse werking. Voor grote agglomeraties, belangrijke wegen, spoorlijnen en luchthavens moeten geluidskaarten worden opgemaakt. Deze kaarten dienen ook als basis voor geluidsplannen bij belangrijke knelpunten. Ook het beleid rond stiltegebieden wordt hierop afgestemd. Voor de luchthaven Brussels Airport dient bovendien rekening gehouden met de richtlijn 2002/30/EG, die de geluidgerelateerde exploitatie van luchthavens regelt.

LOPEND VLAAMS BELEID

Geluidskaarten zijn opgemaakt voor wegen, spoorwegen en luchthavens van de eerste fase en in voorbereiding voor de tweede fase en voor de agglomeraties Gent en Antwerpen (fase 1) en Brugge (fase 2). Deze kaarten worden aan de bevolking gecommuniceerd via het internet. Om de blootstelling aan lawaai te verminderen, werden actieplannen opgesteld. Deze actieplannen worden verder verfijnd op basis van de gegevens uit de kaarten.

Het geluidsbeleid rond Brussels Airport was beperkt omdat politieke akkoorden met het Brussels gewest uitbleven. Ondertussen is een werkgroep tussen de gewesten en de federale overheid opgericht. Het geluidsniveau rond Brussels Airport wordt continu opgevolgd. De geluidsimmissie is tijdens de vorige planperiode(n) gedaald o.a. door geluidsemisiebeperingen voor de vliegtuigen 's nachts (federaal geregeld). De geluidsbelasting rond Brussels Airport wordt verder teruggedrongen door een beperking van het aantal nachtelijke bewegingen via de milieuvergunning en door de progressieve invoering van nieuwe, uitgebreide exploitatiebeperingen (federaal). Voor de andere luchthavens in Vlaanderen wordt vooral via de milieuvergunning gewerkt, maar er werden ook geluidskaarten opgemaakt.

Ook het beleid rond stiltegebieden kreeg verder vorm met het ontwikkelen van het kwaliteitslabel Stiltegebied. Begin 2010 werd het eerste kwaliteitslabel uitgereikt voor een gebied in Tessenderlo, in september volgde een tweede voor een gebied in Bornem. Het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg formuleert beleidsaanbevelingen m.b.t. stilte en rust, in het bijzonder voor lawaaisporten (quads en paramotoren). Proefprojecten worden opgezet.

M.b.t. geurhinder lag de nadruk de voorbije jaren vooral op de onderbouwing van een beleidskader en op de ondersteuning van lokale overheden. Een visiedocument werd opgesteld. Op hoofdlijnen wordt hierin ingegaan op de beleidshiaten, recente realisaties, visie en potentiële maatregelen.

Op het vlak van lichthinder werd de voorbije planperiode vooral ingezet op sensibilisatie en het verder onderbouwen van het beleid.

Voor milieu en gezondheid werd voornamelijk de expertise verder uitgebouwd met projecten rond ademhalingsaandoeningen, astma en allergieën, kanker, hormoonontregeling, elektromagnetische velden, binnenmilieu en neurologische ontwikkelingsstoornissen en aandacht voor kwetsbare groepen. Ook werden humane biomonitoringonderzoeken opgestart en een medisch milieukundig netwerk opgericht. Een beleidsnota over het binnenmilieubeleid werd opgesteld i.s.m. beleidsdomein WVG.

Meer en meer wordt in internationaal verband gewaarschuwd voor de negatieve effecten van elektromagnetische velden. De uitspraak van het Grondwettelijk Hof van januari 2009 bevestigt de gewestelijke leefmilieubevoegdheid in deze materie. Recent werd op basis van de resultaten van een studie over de binnenhuisblootstelling van kinderen aan elektromagnetische velden een beleidsnota opgesteld.

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE PLANPERIODE

In het geluidsbeleid ligt de nadruk op het uitvoeren van de Europese richtlijn Omgevingslawaai en de actieplannen in dat verband. Wat betreft weg- en spoorverkeerslawaai worden maatregelen ten aanzien van drie belangrijke elementen geconcretiseerd. Ten eerste moet het ontstaan van nieuwe knelpunten worden vermeden, onder meer met behulp van maatregelen uit het domein van de ruimtelijke ordening. Ten tweede moeten de prioritaire knelpunten m.b.t. weg- en spoorverkeerslawaai worden aangepakt. De Vlaamse overheid zal de “zwarte punten” (locaties met zeer hoge blootstellingen) detecteren en oplossingen (geluidschermen, stiller wegdek, snelheidsbeperking, ...) uitwerken. Hierbij vormt de stedelijke context een bijzonder aandachtspunt. Ten derde wordt ingezet op een daling van de globale geluidsblootstelling, onder meer door het Europese beleid ter beperking van het geluid aan de bron (maatregel met grootste kostenefficiëntie) ten volle te ondersteunen en door de meest stille transportmiddelen te promoten ten voordele van meer lawaaiërigere alternatieven.

De richtlijn Luchtkwaliteit vereist acties om de normen voor fijn stof en NO₂ te halen (zie thematekst Lucht). Aangezien knelpunten voor luchtkwaliteit en geluidshinder vaak overlappen, verdienen maatregelen die voor beide problemen een oplossing bieden de voorkeur (☞ 21).

Voor het omgevingslawaai rond de luchthaven Brussels Airport worden de voorgestelde acties van het actieplan nader uitgewerkt en geconcretiseerd. De focus ligt hierbij op de ontwikkeling en de invoering van een duidelijk referentiekader voor het bouwen en wonen in de luchthavenomgeving met een voorstel van aanpak ter vermindering van de geluidshinder in de meest belaste zones. In lijn met de federale beslissing van eind 2008

zal de geluidsemissie van individuele vliegbewegingen via de milieuvergunning verder beperkt worden. Het huidige plafond voor het toegestane aantal nachtbewegingen blijft gehandhaafd op 16.000 slots.

Het verdere beleid rond stiltegebieden spoort samen met de doelstellingen van de Europese richtlijn. Nieuw is de ontwikkeling van een visie en beleid rond stille zones in de stad.

Voor lichthinder wordt een beleidsvisie opgesteld, waarbij het ontwikkelen van milieu-kwaliteitsnormen een aandachtspunt is. De bestaande sensibilisatie en ondersteuning van het lokale beleid worden hierin mee bekeken. Voor geurhinder ligt de nadruk op de realisatie van elementen uit het recente visiedocument, waaronder de invoering van geurkwaliteitsnormen in de milieuregelgeving.

Er wordt een beleid uitgewerkt om gehoorschade en geluidsoverlast door muziek te beperken. In samenspraak met de gezondheidssector, wetenschappers, lokale overheden en mensen uit de sector wordt het probleem eerst in kaart gebracht.

Voor milieu en gezondheid zal ingezet worden op een beleidsmatige vertaling van het geleverde studiewerk en de humane biomonitoring. De Vlaamse overheid neemt maatregelen om de kwaliteit van het binnenhuismilieu te verbeteren (☞ 37). Ademhalingsaandoeningen worden gekoppeld met de aanpak rond luchtkwaliteit. In het kader van het risicobeleid wordt een beleidsnota opgesteld die een kader creëert voor het omgaan met (onzekere) risico's op het vlak van milieu en gezondheid (☞ 38). Hierin worden concrete acties voorgesteld.

In de planperiode wordt de aandacht ook gericht op een meer geïntegreerde benadering van de leefomgeving, ook ten behoeve van lokale beleidsmakers (☞ 9). Het beschikbaar stellen van een leef- en omgevingskwaliteitsindex en van een ruimtelijk overzicht d.m.v. milieubelastings- en risicokaarten voor Vlaanderen laat beleidsmakers toe hun beleid af te stemmen op de specifieke milieuproblematiek in bepaalde gebieden.

